

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Mgr. Věra Kremplová

Diplomová práce

**Dopad výkonu trestu odnětí svobody na lidskou osobnost, jeho specifika a péče
o psychický stav a osobnostní rozvoj odsouzeného**

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Marcela Musilová, Ph.D.

Olomouc 2011

Autor: Mgr. Věra Kremplová

Název: Dopad výkonu trestu odnětí svobody na lidskou osobnost, jeho specifika a péče o psychický stav a osobnostní rozvoj odsouzeného

Obor: Pedagogika – správní činnost

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Marcela Musilová, Ph.D.

Místo obhajoby a vystavení práce: Pedagogická fakulta UP Olomouc

Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 27.6.2011

.....

podpis autora

Touto cestou děkuji Doc. PaedDr. Marcele Musilové, Ph.D, za odborné vedení diplomové práce, poskytnutí cenných připomínek a rad.

Zároveň patří poděkování všem respondentům, kteří se podíleli na mém výzkumu. Děkuji především za vynaložený čas, obětavost a zodpovědný přístup, s jakým k výzkumu přistupovali.

OBSAH

Teoretická část

ÚVOD	7
1. HISTORIE VĚZEŇSTVÍ V ČESKÉ REPUBLICE.....	9
2. PENOLOGIE.....	11
3. PRÁVNÍ ÚPRAVA VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY A VÝKONU VAZBY.....	13
3.1 Právní úprava výkonu vazby	13
3.2 Právní úprava výkonu trestu odnětí svobody	16
3.2.1 Práva a povinnosti odsouzených.....	19
4. FUNKCE VAZBY A TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY.....	22
4.1 Funkce trestu	22
4.2 Výchovná funkce trestu odnětí svobody a její realizace	23
4.2.1 Zásady zacházení s odsouzenými.....	24
4.2.2 Realizace výchovné funkce trestu odnětí svobody.....	25
5. VĚZEŇSKÁ SLUŽBA.....	30
5.1 Organizační struktura vězeňské služby	30
5.2 Úkoly Vězeňské služby a justiční stráže České republiky	31
5.3 Činnosti dozorce	32
6. PERSONÁL VĚZNIC.....	34
6.1 Vychovatel	34
6.2 Sociální pracovník	35
6.3 Speciální pedagog	36

6.4 Psycholog	37
6.5 Vychovatel – terapeut	38
6.6 Pedagog volného času	39
7. AGRESE A ŠIKANA V PENITENCIÁRNÍM PROSTŘEDÍ.....	40
7.1 Formy agrese v penitenciárním prostředí	40
7.2 Šikana	43
8. MEDIACE V RÁMCI VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY.....	45
8.1 Mediace	45
8.2 Přínos mediace odsouzenému	45
8.3 Kritéria pro mediaci	46
8.4 Důvody mediace ve VTOS	47
9. NEGATIVNÍ DOPROVODNÉ JEVY VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY.....	49
10. PRIZONIZACE.....	51
10.1 Tzv. Druhý život ve vězení	53
10.2 Kolchozy	54
11. ALTERNATIVNÍ TRESTY.....	55
11.1 Pozitiva alternativních sankcí	55
11.2 Přehled forem alternativního řešení trestních věcí	56
11.3 Jednotlivé tresty	57
 Praktická část	
12. CÍLE DIPLOMOVÉ PRÁCE.....	61

12.1 Použitá metodika šetření.....	61
12.2 Analýza výsledků šetření.....	62
12.3 Názor na odsouzené vězně.....	69
12.4 Vyhodnocení vědomostního testu.....	72
12.5 Diskuse.....	74
ZÁVĚR.....	76
Seznam zkratk.....	78
Použití literatura.....	79
Seznam příloh.....	81

ÚVOD

Často se setkávám s negativními názory, že délky ukládaných trestů v České republice jsou příliš nízké, vězni mají nadstandardně vybavené cely a trest odnětí svobody nemá pro společnost nijak odstrašující efekt. Mají tito lidé pravdu? Nebo jen soudí bez dostatku podložených informací? Odsoudit člověka a odříznout jej na několik let od svého dosavadního života je lehké jako lusknout prsty, ale toto odsouzení jej může vážně poznamenat na celý zbytek života. Pomineme-li násilné trestné činy, kde trest odnětí svobody je nezbytný především jako ochrana společnosti před pokračováním v páchání další trestné činnosti, tak u méně závažných trestných činů je jeho prospěšnost společnosti mnohdy otázkou. Názory jsou různé, a proto jsem se rozhodla tématem výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody zabývat ve své diplomové práci.

České vězeňství si prošlo četnými historickými změnami a progresivním vývojem, který je i aktuálně v aktivním procesu. Stále se ale potýká s mnoha problémy, jako je přeplněnost věznic, nedostatek finančních prostředků pro modernizaci a rozrůstání vazebních věznic a věznic a v neposlední řadě nedostatek pracovních příležitostí pro osoby ve výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody. Takových problémů bychom jistě našli celou řadu. Je však důležité zamyslet se nad tímto trestem jako takovým. Z mého pohledu je trest odnětí svobody naprosto nezbytný, ochraňuje naši společnost před nebezpečnou trestnou činností, pachatelé jsou potrestáni odebráním možnosti volby pohybu a svobodného rozhodování a mělo by zároveň docházet k jejich nápravě a resocializaci, což je asi nejtěžší úkol trestu odnětí svobody. I přes profesionalitu a odbornost personálu je tento úkol mnohdy nesplnitelný a velká část odsouzených odchází na svobodu v podstatě v nedotčeném stavu. Subkultura věznice je totiž velice specifická a komplikovaná kumulací nejširším spektrem patologických typů osobností, agresivitou, bojem o postavení a přežití vůbec.

Diplomová práce bude složená z teoretické a praktické části. Cílem teoretické části bude ve stručnosti popsat historický vývoj vězeňství v České republice, vysvětlit význam pojmu penologie, shrnout právní úpravu a funkce výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody, popsat funkci a pracovní rámec vězeňské služby,

specifikovat personál věznice, vymezit zacházení s vězňými, zabývat se specifickými formami chování a jednání vězňých, odkrýt problematiku agrese a šikany v penitenciárním prostředí spolu se sociálními problémy spojenými s uvězněním. Dále popíši s problematikou spojené negativní doprovodné jevy spojené s výkonem trestu odnětí svobody, negativní stránku prizonizace, mediaci v rámci výkonu trestu a poslední kapitola bude věnována alternativním trestům.

Praktická část bude zpracována na základě dotazníkového šetření u vybraného vzorku respondentů z řad širší veřejnosti. Jejím cílem bude zjistit, jaký názor má laická veřejnost na trest odnětí svobody a jeho aplikaci v praxi. Dále se pokusím srovnat informovanost laické veřejnosti o výkonu trestu odnětí svobody.

Teoretická část

1. HISTORIE VĚZEŇSTVÍ V ČESKÉ REPUBLICE

V roce 1918 převzala nově vzniklá Československá republika od rozpadajícího se Rakouska-Uherska vězeňství ve velmi bídném stavu a v rámci svých možností započala s jeho nápravou. Mnoho věcí se dařilo zlepšovat v meziválečném období, zejména zacházení s vězni, kde se od pouhého drilu a elementárního školství pozvolně přešlo ke kulturně mravnímu a výchovnému působení na vězně. Tento slibný vývoj přerušila druhá světová válka.

V padesátých letech zaznamenalo československé vězeňství velký úpadek. Státní trestněprávní politika směřovala k potlačení projevů občanského principu. Trestní právo bylo zneužíváno k prosazení hospodářských, politických a jiných státních zájmů. Pachatelé trestné činnosti byli označeni za „nepřátele socialismu“ a k jejich nápravné výchově či převýchově sloužil nehumánní způsob VTOS. Praktikovala se tuhá kázeň, izolace od vnějšího prostředí a dril.

Po pádu totalitního režimu se uvolnil obrovský tlak na odstranění justičních nespravedlností, který spolu s netrpělivostí vězněných osob vedl až k nepokojům a vzpourám ve věznicích. V devadesátých letech bylo české vězeňství prostoupeno tíšňovou atmosférou spojenou s profesním i morálním rozkladem vězeňského personálu, který již nesměl aplikovat předchozí militantní, represivní praxi a současně často nebyl schopen přijmout, aplikovat a zvnitřnit moderní penologické poznatky. Na pořadu dne se tak ocitla radikální očista vězeňského personálu od zkorumpovanosti a neschopnosti. Došlo k rozsáhlé výměně příslušníků a postupně se vytvářela Vězeňská služba České republiky (www.vscr.cz). Noví lidé přicházeli do funkcí dozorců a strážných, ale i na systematizovaná místa specialistů (pedagogů, psychologů, sociálních pracovníků a jiných profesí).

Dalším krokem při této transformaci bylo zpracování nové koncepce, která by byla v souladu s mezinárodními konvencemi. Tento proces je v našich podmínkách označován jako *humanizace českého vězeňství*. Je tak zvýrazněna snaha odlišit vývoj v zemi od totalitního režimu, zacílená na cestu demokratizace a plného respektování lidských práv jedince i v období, kdy se nachází ve výkonu vazby nebo VTOS. Jde o uvedení českého vězeňství do souladu jak se Standardními

minimálními pravidly pro zacházení s vězni, tak posléze i s náročnějšími Evropskými vězeňskými pravidly.

Dnes můžeme konstatovat, že se přijatou koncepcí daří realizovat, i když ne takovým tempem, které bylo potřebné. Nejde pouze o tíživý dlouhodobý finanční nedostatek na modernizaci vězeňství. Podstatnější je tuhá setrvačnost v lidském myšlení, nepochopení nezbytnosti integrace principů humanizace, bezpečnosti a účinnosti. České vězeňství jde dál a důstojně, sebevědomě a realisticky se připravuje na svoji existenci v nových podmínkách. *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015* některé strategické záměry již uvádí. Vychází hlavně z dokumentů, které v průběhu let k vězeňství vydávala a vydává Rada Evropy. Respektuje prognózu vývoje kriminality, teprve uvažované nebo již realizované změny trestní politiky a dopady těchto jevů na vývoj vězeňské populace. Apeluje na řídicí, řadové a občanské pracovníky Vězeňské služby ČR s cílem dosáhnout jejich úplné angažovanosti a to na tvorbě samotné koncepce a samozřejmě i na jejím praktickém plnění.¹

¹ HÁLA, J., 2006, s. 35-38.

2. PENOLOGIE

Penologie (z latinského *poena* – trest, náhrada za spáchaný zločin, odplata, pokuta)

- Je naukou o trestu a trestání a jejich účincích. Zkoumá efektivnost všech druhů trestu, ale obzvláště výkon trestu odnětí svobody.
- Studuje vývoj penologických myšlenek a penologických koncepcí.
- Zkoumá sociálně-psychologické procesy, vztahy a zákonitosti, které vznikají v důsledku aplikování trestu.
- Zkoumá fyzickou a psychosociální realitu pachatele (jeho zdravotní stav, nemoci, úrazy). Taktéž se zaměřuje na pachatelovo zázemí, věk, dosažené vzdělání atd.
- Zkoumá, ověřuje a koncipuje přístupy výchovného zacházení s odsouzenými, aby bylo dosaženo co nejefektivnějšího účelu trestu.
- Zkoumá systém institucí a jejich funkci při realizaci zákonného postihu. Zkoumá a hledá i jiné sankce, které by účinně ovlivňovaly chování pachatelů trestných činů (ochranná opatření, alternativní tresty).²

Vztah penologie k dalším vědám

Penologie využívá mnoho poznatků z dalších vědeckých disciplín, zejména pedagogiky a speciální pedagogiky, psychologie, sociální práce, práva, sociologie, medicíny atd.

Psychologie, medicína, pedagogika a speciální pedagogika udávají základ pro co nejpřesnější diagnostiku vězňů, která je nezbytná pro jejich zařazení do konkrétní věznice i volbu forem a metod působení na vězně v rámci programu zacházení, který je každému z nich stanoven. Penologie má vztah zvláště k aplikovaným psychologickým a pedagogickým disciplínám (např. penitenciární pedagogika a penitenciární psychologie).

Penitenciární psychologie je součástí forenzní psychologie. Studuje psychologickou problematiku věznění člověka, jeho adaptaci, prožívání, psychologické aspekty zacházení s vězni včetně aplikace psychologických metod,

² ČERNÍKOVÁ, V. a kol., 2008, s. 143-145.

penitenciární diagnostiky, vhodnosti pracovního zařazení vězňů, expertizy pro posouzení možného podmíněného propuštění, interakce vězeň – personál apod.

Penologie a penitenciární disciplíny zkoumají realizaci výkonu trestu. Soustřeďují se na sociálně-psychologické a trestněprávní zákonitosti, vztahy vznikající mezi osobou pachatele a subjektem realizace výkonu trestu v institucích, které jsou k výkonu trestu určeny.

Nedílnou součástí snah penitenciární psychologie je *harm reduction* – minimalizace negativních dopadů věznění na psychiku člověka. Z obecného pohledu můžeme říci, že penitenciární psychologie zkoumá psychologické problémy procesu penitenciárního zacházení.³

Penologie je tvořena:

- **Osobností odsouzeného**

Vývojem osobnosti, příčinami trestné činnosti, kriminální kariérou, poruchami sociability, uznáním viny za spáchaný trestný čin, akceptací trestu.

- **Procesem výchovného zacházení**

Metodami výchovného zacházení, diferenciovaným výchovným zacházením, individualizovaným přístupem.

- **Určenými institucemi**

Pro výkon trestu odnětí svobody, pro vykonávání uložených ochranných opatření, pro zajištění výkonu patření (výchovných, ochranných, trestních u mládeže)⁴

³ SOCHŮREK, j., 2007, S.8-9.

⁴ ČERNÍKOVÁ, V. a kol., 2008, s. 21-22.

3. PRÁVNÍ ÚPRAVA VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY A VÝKONU VAZBY

3.1 Právní úprava výkonu vazby

Zákon č. 293/1993 Sb. O výkonu vazby je moderní normou vycházející z mezinárodních dokumentů, které řeší ukládání vazby a její výkon. Zákon o výkonu vazby a jeho prováděcí vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby, také respektuje Evropská vězeňská pravidla a další relevantní dokumenty Rady Evropy. Při tvorbě zákona o výkonu vazby byl uplatněn princip presumpce nevinu.⁵

Listinou základních lidských práv a svobod nesmí ve výkonu vazby docházet k ponižování lidské důstojnosti obviněného, nesmí být podrobován psychickému ani fyzickému nátlaku. Personál věznice může použít pouze taková omezení a donucovací prostředky, které uvádí zákon.

Výkon vazby musí být realizován v podmínkách důstojných pro lidský život, aby na základě dosaženého poznání co nejvíce zmírňoval negativní důsledky výkonu vazby.

Úkolem vazby je zajištění osoby obviněného za účelem trestního řízení (TŘ) a pro VTOS, případně zabránění obviněnému v páchání další trestné činnosti a maření ověřování důkazů. „Zákon o výkonu vazby upravuje podmínky výkonu vazby v TŘ, stanovuje práva a povinnosti osob ve vazbě a vymezuje postavení Vězeňské služby při zajišťování výkonu vazby a upravuje dozor na tímto výkonem.“⁶

Podle § 67 trestního řádu (z. č. 43/2002 Sb.) může být obviněný vzat do vazby jen v případech, kdy z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že:

⁵ **Presumpce nevinu** je princip, podle kterého je na účastníka trestně-právního řízení v různých fázích řízení (podezřelého, obviněného, obžalovaného) nahlíženo jako na nevinného, dokud není pravomocným rozsudkem soudu rozhodnuto o opaku. Je jedním z principů právního státu a výkonu soudnictví. Odpovědnost za dokazování viny leží na žalobcích, žalovaný nemusí dokazovat svou nevinu.

⁶ HENDRYCH, I., 2010, s. 39-40.

- Uprchne nebo se bude skrývat
- Bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné
- Bude opakovat trestnou činnost, pro kterou je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil.

Vazba výrazně a vážně zasahuje do soukromí člověka a jeho občanských práv. V současnosti se uplatňuje v časově omezeném rozsahu (v návaznosti na právní kvalifikaci TČ a délku hrozícího trestu odnětí svobody)

Povinnosti obviněného:

- Dodržovat zákon o výkonu vazby
- Chovat se slušně ke všem osobám, se kterými se stýká
- Nenavazovat nedovolené vztahy
- Plnit příkazy zaměstnanců věznice
- Podrobit se osobním prohlídkám, prohlídce osobních věcí a cely.
- Nepřechovávat a nepronášet nedovolené předměty, zejména však ty, které by mohly být nápomocny k útěku nebo ohrožení zdraví a života osob.
- Šetřit majetek věznice

Práva obviněného:

- Příjem a odesílání korespondence – ta podléhá kontrole zaměstnanců VS. Výjimkou je korespondence mezi obviněným a advokátem, státními orgány, které projednávají a přijímají podněty, soudy a státními zastupitelstvími a také organizacemi na ochranu lidských práv. U cizinců se výjimka vztahuje na dopisy zastupitelským úřadům zemí, kterých je obviněný občanem.
- Na osmihodinový spánek
- Přijímat návštěvy - 1x za dva týdny, mladistvý 1x za týden. Délka návštěvy je 90minut.
- Na stravu 3x denně – musí respektovat případná zdravotní omezení i náboženské zvyklosti.
- Na vycházku o délce 1h. denně. Tuto může pouze ve výjimečných případech zrušit ředitel věznice, ten musí následně informovat generálního ředitele VS.
- Na sociální a duchovní služby

- Na zdravotní péči
- Na uspokojování kulturních potřeb – na vlastní náklady koupě časopisů, novin. Věznice je vybavena vlastní knihovnou. V dnešních podmínkách je ve většině případů zajištěn přístup k televizi. Se souhlasem ředitele věznice může mít obviněný televizi i na cele.
- Obdržet finanční prostředky – na nákup věcí osobní potřeby (min. 1x týdně). Za tímto účelem jsou zřízeny kantýny.
- Pokud o to sám obviněný požádá, může být zařazen do práce, ta ale nesmí narušit účel vazby.⁷

„Dozor nad výkonem vazby provádí příslušné státní zastupitelství, v jehož obvodu se věznice nachází. Dozorující státní zástupce má právo vstupu do všech prostor výkonu vazby, kde jsou obvinění. Výkon vazby musí státnímu dozorujícímu zástupci předložit např. osobní spisy obviněných, kázeňské lístky atd.“⁸

Dozor také vykovávají příslušné organizace dohlízející na dodržování lidských práv. Vězni jsou diferenciováni podle právnických, pedagogicko psychologických a sociálních kritérií. Při umisťování do cel se dbá na dodržení účelu vazby a aby nedocházelo k možnému ohrožení obviněných.

Odděleně se umisťují:

- Ženy od mužů.
- Obvinění, u nichž je oprávněná obava, že budou mařit objasňování skutečností důležitých pro trestní stíhání (tzv. koluzní vazba - § 67, odst. 1,b tr. ř.) a obvinění proti nimž je vedeno společné řízení.
- Obvinění od pravomocně odsouzených
- Obvinění, u kterých je podezření na duševní nebo infekční onemocnění
- Obvinění, kteří jsou stíháni pro některý z trestných činů uvedených v § 62 tr. z. od ostatních obviněných.
- Obvinění stíháni pro TČ spáchaný z nedbalosti a obvinění, kteří dříve nebyli odsouzeni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

⁷ SOCHŮREK, J. 2007, S. 31-33.

⁸ SOCHŮREK, J. 2007, S. 33.

- Obvinění ve vazbě z důvodů uvedených v § 350 a § 351 trestního řádu ods. ostatních obviněných (tzv. vyhošťovací a vydávací vazby.)

Mladiství se umísťují do cel odděleně od ostatních obviněných. Dohromady s ostatními obviněnými je lze umístit pouze ve výjimečných případech.

Obviněné lze za stanovených podmínek (§ 8 zák. o výkonu vazby) umístit do vazby se zmírněným režimem. Cílem tohoto opatření je zmírnit některé negativní důsledky vazby (př. pocit izolace). Umístit sem obviněného můžeme pouze v případě, že nebude ohrožen účel vazby, neporušuje stanovený pořádek a kázeň, nebo v případě, kdy by jeho umístění představovalo zvýšené bezpečnostní riziko. K doporučení se vyjadřuje i lékař a psycholog. Obvinění umístění ve vazbě s mírnějším režimem mají společné sociální a kulturní zařízení a ve stanovenou dobu se mohou pohybovat mimo cely. Přicházejí tak do kontaktu s ostatními obviněnými.

Ve vězeňském prostředí jsou primárně aplikovaná kritéria právnícká, i když je snaha vyvážit je kritérii penitenciárními.⁹ Zmíněná penitenciární kritéria jsou často limitována kapacitními a prostorovými možnostmi vazebních věznic.¹⁰

3.2 Právní úprava výkonu trestu odnětí svobody

Právní úprava VTOS je dána zákonem č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a Vyhláškou ministra spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody. U mladistvých se v souladu se zákonem č. 218/2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže užívá termín trestní opatření odnětí svobody - § 24, ods. 1, písm i) cit. zákona. Podobně jako v případě vazby se i zde řídí činnost věznic nařízeními generálního ředitele a metodickými pokyny ředitelů odborů generálního ředitelství VS ČR. Tyto dokumenty jsou podle podmínek jednotlivých věznic rozpracovány ve Vnitřním řádu věznice vydávaným ředitelem.

⁹ **Penitenciární kritéria** - respektující zdravotní, sociální, pedagogické a psychologické aspekty osobnosti obviněného

¹⁰ SOCHŮREK, J. 2007, s. 34-35

V ČR je zacházení s odsouzenými prováděno v souladu s Listinou základních práv a svobod i doporučeními Rady Evropy v oblastech zacházení s vězněnými osobami a dodržování lidských práv. VTOS je vykonáván ve věznicích. V některých z nich jsou navíc specializovaná oddělení pro výkon trestu specifických skupin vězňů, včetně dvou vězeňských nemocnic a to Praha – Pankrác a Brno.¹¹

Zmíněné dokumenty uvádí následující principy zacházení s vězni:

- Se všemi osobami, jež jsou omezeny na svobodě, musí být zacházeno s ohledem na jejich lidská práva a lidskou důstojnost.
- Důstojný a humánní VTOS a výkon vazby lze realizovat pouze ve věznicích, které zajišťují bezpečnost a bezpečí celé společnosti, stejně jako vězňům a vězeňskému personálu.
- Omezení osob vykonávajících trest odnětí svobody a výkon vazby mají být uplatňována jen v rozsahu nezbytně nutném k dosažení účelu trestu odnětí svobody a účelu výkonu vazby.
- Život ve věznici má být v co nejvyšší míře blízký pozitivním aspektům života ve společnosti a sociální realitě, na které jedinec aktivně participuje.
- Rizika představená jednotlivými vězni mají být posuzována přísně, individuálně a pouze podle toho má být s nimi jednáno.
- VTOS má být plánován individuálně a s důrazem na vytváření nejlepších možných podmínek pro reintegraci.¹²

Diferenciace věznic

Dle způsobu vnější ochrany a zajištění bezpečnosti dělíme 4 základní typy:

- S dohledem – trestné činy spáchané z nedbalosti a u pachatelů, kteří dosud nebyli ve výkonu trestu pro úmyslný TČ.
- S dozorem – trest za TČ spáchaný z nedbalosti a který již byl ve výkonu trestu pro úmyslný TČ. Nebo úmyslný TČ ve výměře nepřevyšující 2 roky a který dosud nebyl ve výkonu trestu pro úmyslný TČ.

¹¹ SOCHŮREK, J. 2007, s. 37.

¹² Vězeňská služba ČR, 2005, s.8-9.

- S ostrahou – za úmyslný TČ a zároveň nejsou splněny podmínky pro umístění do věznice s dozorem nebo se zvýšenou ostrahou. Také u pachatele, který byl odsouzen pro TČ spáchaný z nedbalosti a nebyl zařazen do VTOS s dohledem nebo dozorem.
- Se zvýšenou ostrahou – u pachatelů, kteří byli odsouzeni na trest odnětí svobody na doživotí, kterému byl uložen trest odnětí svobody jako zvlášť nebezpečnému recidivistovi, kterému byl za zvlášť závažný TČ uložen trest odnětí svobody ve výměře nejméně osmi let nebo který byl odsouzen za úmyslný TČ a v posledních pěti letech uprchl z vazby nebo výkonu trestu.

Práva a povinnosti odsouzených jsou stanoveny ve všech typech věznic jednotně. Postavení odsouzeného z hlediska rozsahu jeho práv závisí na jeho chování. Pokud odsouzený porušuje povinnosti stanovené zákonem (včetně povinnosti vykovávat pracovní činnost při zařazení do zaměstnání), nevzniká mu nárok využívat možnosti, které zlepšují podmínky VTOS. U vězněného je podněcována aktivita, aby se dobrým chováním zasadil o zlepšení svých sociálních podmínek ve věznici.

Do určitého typu věznice je odsouzený zařazen na základě rozhodnutí soudu a je součástí rozsudku, kterým se odsouzenému ukládá nepodmíněný trest odnětí svobody. Jde o tzv. vnější soudní diferenciaci, která se prioritně opírá o trestně-právní kvalifikaci, na jejímž základě se dospělí odsouzení zařazují do jednotlivých typů věznic.

Vnitřní diferenciaci provádí Vězeňská služba na základě odborného diagnostikování – psychologického, pedagogického, psychiatrického atd. Vnitřní diferenciacie vytváří vhodnější podmínky pro dosahování účelu trestů odnětí svobody.¹³

¹³ ČERNÍKOVÁ, V., 2008, s. 94-96.

3.2.1 Práva a povinnosti odsouzených

Práva odsouzených dělíme do třech základních skupin:

1. Právo na uspokojování základních sociálních potřeb a poskytování zdravotní péče.

2. Udržování, případné rozšiřování sociálních vztahů – rozsah těchto práv je podmíněn kvalitou chování, která je posuzovaná z hlediska míry plnění povinností vymezených zákonem. Je-li chování odsouzeného aktivní s pozitivním sociálním zaměřením, tím se rozšiřuje rozsah některých jeho práv a naopak.

Náleží sem:

Právo na nákup potravin, na přijímání návštěv, právo na příjem balíčku, právo na příjem peněz, právo na uspokojování kulturních potřeb a na duchovní službu, využít speciální služby odborníků, umožní použít telefon ke kontaktu s osobou blízkou nebo která kladným způsobem ovlivňuje uvězněného. Odsouzený má také právo na ochranu svých práv.

3. Podrobit se omezení některých práv a svobod - které jsou v rozporu s účelem výkonu trestu a nebo nemohou být uplatněna. Omezení se vztahují na nedotknutelnost osoby a její soukromí, zachování listovního tajemství, svobodu pobytu a pohybu, právo svobodné volby povolání a tajemství jejich povolání.

Po dobu VTOS jsou odsouzení zbaveni práva: sdružovat se ve spolcích, společnostech, podnikat, práva na stávku, provozovat jinou hospodářskou činnost, práva svobodné volby lékaře a zdravotního zařízení, práva zakládat politická hnutí ve VTOS, vykonávat volené a jiné veřejné funkce.

Povinnosti odsouzených:

Tato práva dělíme do tří skupin:

1. Dodržovat zákazy

- Vyrábět, přechovávat, konzumovat alkohol a jiné psychotropní látky
- Navazovat nedovolené styky s osobami v rozporu se zákonem
- Přechovávat nebo vyrábět nedovolené předměty
- Hrát hazardní hry

- Tetovat sebe nebo jiné
- Přechovávat tiskoviny propagující hrubost, nesnášenlivost, návody na výrobu jedů, výbušnin apod.
- Předstírat poruchu zdraví, sebepoškozovat se
- Bez souhlasu VS darovat, prodávat nebo směňovat věci.

2. Dodržovat kázeň a pořádek

- Plnit úkoly vyplývající z programu zacházení
- Nepoškozovat cizí majetek
- Řádně plnit pracovní úkoly, pokud je odsouzený zařazen do práce
- Dodržovat zásady slušného chování v sociální interakci
- Dodržovat ustanovení vnitřního řádu věznice
- Zachovávat další (speciální) právní předpisy (ochrana zdraví, bezpečnost práce)

3. Strpět úkoly, které jsou spojené s kontrolou VS

- Podrobit se lékařským a osobním prohlídkám
- Hradit zdravotní pojištění, i když nepracuje
- Povinnost hradit náklady na VTOS, i v případě že nepracuje
- Uhradit náklady na zdravotní péči, která není hrazena zdravotní pojišťovnou
- Uhradit škody způsobené samotným odsouzeným, oznámit rizika vzniku škody a ohrožení prostředí věznice

Kázeňské odměny stimulují odpovědné plnění povinností odsouzených a podporují spolupráci odsouzeného při naplňování výkonu trestu. Jsou jimi – pochvala, věcná nebo peněžitá odměna až do výše 1000,-Kč, rozšíření osobního volna na kulturní, sportovní či jiné aktivity až na dobu jednoho měsíce, přerušení výkonu trestu, mimořádné zvýšení doby trvání návštěvy (v 1 kalendářním měsíci až na 5h.), povolení jednorázového nákupu potravin a věcí osobní potřeby odsouzenému. Výkon kázeňských trestů lze odložit také podmíněně až na 6 měsíců.

Kázeňské tresty jsou ukládány za tzv. kázeňské přestupky, které se ukládají za neplnění uložených povinností nebo jejich zaviněné porušení. Kázeňskými tresty

mohou být - důtka, pokuta do výše 1000,-Kč, propadnutí věci, snížení kapesného (nejvýše o třetinu až na dobu 3 kalendářních měsíců), umístění do samovazby až na 20 dnů, zákaz přijetí jednoho balíčku v kalendářním roce, umístění do uzavřeného prostředí oddělení až na 28dní, odnětí výhod z předchozí kázeňské odměny.¹⁴

¹⁴ ČERNÍKOVÁ, V., 2008, s. 99-101.

4. FUNKCE VAZBY A TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

Společnost vyvíjí na svoji ochranu široké spektrum aktivit od spolehlivějšího zajišťování majetku občanů před krádežemi využitím rozmanitých technických prostředků, až po účinnější trestání provinilých. Trest, který bývá často definován jako záměrné působení újmy, zasahuje zločin ve více dimenzích.

4.1 Funkce trestu:

1. Vyrovňovací – sleduje cíl vyrovnat se s realitou trestného činu a má dva aspekty:

a) Jde o vyrovnání se oběti s trestným činem. Vychází se z předpokladu, že emoce poškozených nebo pozůstalých lze minimalizovat nebo alespoň kompenzovat újmou, která bude způsobena pachatelem trestného činu, případně náhradou škody.

b) Jestliže je pachatel závažného trestného činu odsouzen a uvězněn, dostává příležitost, čas a prostor pro zpytování svědomí a přihlášení se k odpovědnosti za spáchaný čin se všemi vyplývajícími důsledky a tím i přijetí viny.

2. Regulativní – silněji než funkce vyrovňovací akcentuje cíl chránit společnost před zločinem. Trest pomáhá regulovat trestnou činnost, minimalizovat ji. Je možné rozlišit tři způsoby naplňování regulativní funkce trestu. Liší se od sebe mimo jiné různou mírou zprostředkovanosti působení trestu na zločin.

a) První přístup můžeme nazvat *izolace*. Je-li odsouzený ve VTOS, je mu tak bezprostředně znemožněno páchat další trestnou činnost. Izolace zločince uvězněním je účinným prostředkem jeho zneschopnění. Do popředí dnes vystupuje individualizovaný, klinický přístup soudců ke každému rozhodování. Zvažování potřebnosti uvěznění, vhodnosti některého z alternativních trestů nebo výběr jiné možnosti se děje na podkladě souboru zjištěných poznatků o trestném činu a jeho pachateli, platných zákonů, ale také dosavadních zkušeností.

b) Další přístup nese název *odstrašování*. Je založen na předpokladu, že především potenciální pachatelé trestných činů jsou konfrontováni se skutečností fungující posloupnosti zločin – trest, na tomto podkladě zvažují své jednání a rozhodnou se trestný čin nespáchat. Zkušenosti dokazují, že tento mechanismus

zastrašování zasahuje hlavně standardní, tedy nepsychoпатickou populaci. Zde trest prezentuje celou řadu nepříjemných rizik – ztráta svobody, rodiny, zaměstnání, statusu, bydlení atd. Odstrašování trestem je však méně účinné u osob s asociální poruchou osobnosti, protože právě pro ně je charakteristický nezájem o následky vlastní nezodpovědné a bezohledné činnosti.

c) Třetí způsob naplňování trestu představuje úsilí o změny v chování, eventuelně osobnosti provinilce. Zejména pak v případě odsouzení k trestu odnětí svobody má být tento vytvořený časový prostor intenzivně využit k útlumu nežádoucího chování a naopak k rozvoji různých forem prosociálního chování. Problémem je, jak pachatele trestného činu nacházejícího se po určitou dobu ve výkonu trestu odnětí svobody motivovat ke změně k lepšímu a přičinil se k tomu již ve vězení.¹⁵

4.2 Výchovná funkce trestu odnětí svobody a její realizace

Vnik výchovné funkce je spojován s relativní teorií trestu, která definuje účel trestu, tedy cíle užitečné pro společnost a oprávněnost trestu. Výchovná funkce ukládání trestů je obsažena ve vymezení účelu trestu v našem trestním zákoně (ustanovení § 23), podle něhož je **účelem trestu chránit společnost před pachateli TČ, zabránit odsouzenému k páčání další TČ a vychovat ho k tomu, aby vedl řádný život a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti.**

Realizace výchovné funkce je představována systémem podmínek, aktivit a zásad, které musí být uplatňovány, aby trest měl výchovný účinek. Tato funkce je realizována v procesu zacházení s odsouzenými, který se odvíjí v zadaném rámci s vymezenými prostředky danými zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.¹⁶

Pojem zacházení obsahuje souhrn aktivit směřovaných k pachateli TČ, které provádí specializovaný pracovník (vězeňský, sociálních služeb, výchovný), který jedná s pachateli TČ, řeší nebo pomáhá řešit jejich problémy, vede odsouzené,

¹⁵ HÁLA, J., 2006, s. 40 - 44.

¹⁶ **Zacházení** – je přijato z materiálu Rady Evropy a OSN a je překladem anglického slova **treatment**, které znamená zacházet, nakládat (s někým), řešení problémů, ošetření, léčba, péče, způsob léčby, mít vliv.

pečuje, působí a ovlivňuje jejich chování, názory a vývoj. Snaží se směřovat odsouzené k prosociální orientaci. Cílem je, aby zacházení vedlo odsouzeného k sociálně vyzrálějšímu, odpovědnějšímu chování. V tomto procesu se odsouzený stává samostatnějším, rozhodujícím se subjektem, s odpovědností za důsledky svých jednání a rozhodnutí.

Pojem zacházení vystřídal pojem resocializace¹⁷ vyskytující se a užívaný v odborné literatuře a v platné zákonné úpravě VTOS v ČR do roku 1999.¹⁸

4.2.1 Zásady zacházení s odsouzenými

Přispívají k větší účinnosti VTOS a také ke snížení působení nežádoucích důsledků. Formulovala je Rada Evropy. Zásady platí stejně pro všechny typy věznic, ale různá je míra úsilí potřebná pro jejich naplnění.

- Zásada **INDIVIDUALIZACE** – požadavek zohledňovat různost vězeňské populace (osobnostní vlastnosti, trestná činnost, chování, kriminální kariéra, postoj k trestné činnosti, snaha nebo absence snahy problém řešit).
- Zásada **NORMÁLNOSTI** – požadavek, aby se život ve věznici co nejvíce blížil realitě života na svobodě i nárokům, povinnostem, požadavkům.
- Zásada **BEZPEČNOSTI A BEZPEČÍ** – požadavek, aby u odsouzených bylo posuzováno individuální riziko ohrožení bezpečnosti společnosti (riziko útěku a riziko páčání TČ na útěku), ale také riziko ohrožení bezpečnosti ve věznici (riziko pro sebe, spoluodsouzené, personál).

¹⁷ Pojem **resocializace** – korektivní nebo druhotná socializace jedinců, u kterých proces socializace v předcích vývojových etapách neproběhl úspěšně nebo protože byl socializován v antisociálním smyslu = zapojení do systému hodnot a norem rozporných s morálními hodnotami a zákonnými normami.

¹⁸ ČERNÍKOVÁ, V. a kol., 2008, s. 143-145.

- Zásada ODPOVĚDNOSTI – požadavek, aby organizování života ve věznicích přinášelo a obsahovalo pro odsouzené více příležitostí rozhodovat se a za svá rozhodnutí nést následky a odpovědnost.
- Zásada POSTUPU – požadavek individuálního plánování výkonu trestu (plán dílčích postupů a vedení, dílčích cílů, podněcování odsouzeného, aby postupoval progresivním směrem.
- Zásada NEODDĚLOVÁNÍ – požadavek, aby odsouzení s doživotním trestem nepředstavovali fatálně určenou skupinu, jejíž trest musí být vykonán jen v oddělení na doživotí odsouzených.
- Zásada REINTEGRACE – požadavek, aby veškeré zacházení a celý způsob výkonu trestu směřovaly k sociální reintegraci odsouzeného. Způsob realizace a obsah výchovné f-ce musí mít smysl a využitelnost v životě na svobodě (plnit všechny základní povinnosti občana společensky akceptovatelným způsobem).¹⁹

4.2.2 Realizace výchovné f-ce trestu odnětí svobody

Funkční a strukturální rámec pro naplňování výchovné funkce trestu je dán zákonem č. 469/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Výchovná funkce TOS sleduje specifické a individuální výchovné cíle, obsažené v zacházení s pachatelem.

- Specifické výchovné cíle jsou převážně zaměřeny na:
 - Odstranění nežádoucích forem chování
 - Odstranění nežádoucích návyků
 - Překonání protispolečenských tendencí
 - Utváření a přetváření osobnosti ve smyslu pozitivních společenských cílů a norem.

¹⁹ ČERNÍKOVÁ, V. a kol, 2008, s. 145-149.

- Individuální cíle jsou zaměřeny na:
 - Osvojení si vědomostí, návyků a dovedností
 - Adaptaci
 - Přípravu na budoucí život po propuštění z VTOS

Individuální cíle se stanovují pro každého vězně jednotlivě, pro dosažení co největšího pokroku ve změnách směrem k odklonu od kriminální kariéry. Jsou přizpůsobeny, stanoveny a dosahovány s ohledem na jedinečnost a neopakovatelnost každé lidské osobnosti.

Naplňování výchovné funkce se odvíjí v několika etapách:

- a) Etapa počáteční pedagogicko-psychologické diagnózy
- b) Etapa pedagogického plánování
- c) Etapa regulace výchovného působení
- d) Etapa výsledné pedagogické diagnózy (zpětné vazby)

Pořádek, kázeň a režim mají v podmínkách vězení specifické funkce:

- Výchovnou
- Zajišťující
- Represivní

Tento režim chápeme jako prostředek:

- Výchovy ke kázni
- Uskutečňování přísné sociální kontroly
- Vytváření nových stereotypů chování
- Nápravy defektů ve struktuře potřeb odsouzených
- Aktivizace všech forem výchovných působení

Ve výchově ke kázni jsou používány tyto metody:

- Osobní příklad

- Přesvědčování
- Organizace chování
- Donucování
- Hodnocení

Prostředky penitenciárního výchovného působení jsou rozpracovány v penitenciární pedagogice následovně:

- Pracovní výchova
- Činnosti zájmové, vzdělávací a kulturní
- Působení pořádku a kázně

Program zacházení obsahuje různé druhy aktivit, ze kterých se sestavuje individualizovaný program zacházení, jeho součástí jsou aktivity vzdělávací, pracovní, speciálně-výchovné, zájmové a aktivity směřující k rozvíjení a utváření vnějších sociálních vazeb. O vhodnosti programu zacházení nebo jeho modifikaci rozhoduje diagnostika na nástupním oddělení, kde se vypracovává komplexní zpráva o odsouzeném, kde jsou kromě diagnostiky poznatky získávány i pozorováním.

Program zacházení se zaměřuje na:

- Zjištěné potřeby a problémy odsouzeného
- Pozitivní rozvoj schopností a možností vězněného
- Zájmovou a preferenční oblast aktivit

Na základě poznatků z těchto oblastí je sestaven individualizovaný program zacházení, jehož cílem je rozvoj pozitivních schopností a možností vězněného a regulování (výchovné ovlivňování) problémové charakteristiky osobnosti odsouzeného.

Mezi základní složky programů zacházení řadíme:

- **Vzdělávací** – dokončení různých stupňů vzdělání (SŠ, SOU, VŠ atd.)
- **Pracovní** – osvojení si návyků a dovedností.
- **Terapeutické** – speciální výchovné postupy, které napomáhají k získávání dovedností prospěšných k životu na svobodě.

- **Volnočasové** – rozvoj sportovních, kulturních, jazykových a rukodělných zájmů.
- **Sociální poradenství** – nalézání vhodného řešení sociálních problému, se kterými se odsouzený potýká.
- **Extramurální** – vycházky, přerušení výkonu trestu.
- **Tréninky zvládnutí agrese a zvládnutí konfliktních situací**
- **Obecné metody** – jsou stanoveny zákonem, předpisy a jinými normami upravujícími kázeň, práva a povinnosti a pořádek ve věznici.
- **Speciální** – psychologické, pedagogické a terapeutické metody zaměřené na skupinovou a individuální práci s odsouzenými.

Programy zacházení musí být pravidelně vyhodnocovány, aby výchovné působení bylo systematické a cílené.

Realizace programů je závislá na materiálním vybavení věznic, které musí splňovat určité podmínky. Věznice musí zabezpečovat:

- Adekvátní prostorové a materiální podmínky.
- Vytvářet vhodné sociální klima.
- Zajištění bezpečnosti věznic.
- Dostatečný počet personálu – adekvátní vzdělanostní úroveň a specializace.
- Dostatek programů, jejich dosažitelnost, možnost realizace, individualizované modifikace včetně evaluace plnění a jejich účinnosti na odsouzené.

VTOS a VV mají svá specifika, která výrazně ovlivňují výchovnou funkci trestu odnětí svobody a v některých případech proces výchovy spíše komplikují.

Jako limitující faktory můžeme považovat:

- **Charakter věznice** – dán typem věznice, složením vězňů, délkou vykonávaných trestů, zařízením specializovaných zařízení.
- **Zázemí pro ubytování** – několik vězňů na jedné cele.
- **Penitenciární zacházení s vězni ze strany personálu** – je určeno především délkou času, který jsou pod dohledem personálu (pod jejich přímým vlivem),

včetně doby kdy pracují, strukturou a obsahem nabízených aktivit nevyjímaje speciálních metod zacházení.

- **Technické a materiální podmínky** – vybavení na celách a dalších prostor věznice.
- **Celkovou aktuální situaci ve věznici (panující atmosféru)** – je závislá na momentální vnější situaci ve společnosti, vnitřní situaci ve věznici, složením vězňů atd.)
- **Zaměstnávání vězňů** – nabídka vhodné práce a její finanční ohodnocení.
- **Nutnost zajištění vnitřní i vnější bezpečnosti věznice** – věznice musí být bezpečné pro vnitřní svět a zabezpečené pro veřejnost. To s sebou nese množství méně populárních úkonů, jako jsou osobní prohlídky, prohlídky cel atd.
- **Možnost sportovního, zájmového a kulturního vyžití** – limitováno prostorovými možnostmi a finančními zdroji.

Sledovat účinnost výchovné funkce VTOS je velice obtížné sledovat. Kritériem není pouze recidiva kriminálního chování, ale je třeba přihlídnout ke způsobu života, který odsouzený vedl a jaký pozitivní pokrok a jak se mění závažnost páchané trestné činnosti.²⁰

²⁰ ČERNÍKOVÁ, V. a kol, 2008, s. 150-155.

5. VĚZEŇSKÁ SLUŽBA

Dne 1. 1. 1993 nabyl účinnosti zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky. V tomto moderním textu se plně odrážejí principy Evropských vězeňských pravidel a mezinárodních konvencí z oblasti občanských a lidských práv. Zákon přesně stanovuje úkoly Vězeňské služby a práva a povinnosti vězeňského personálu.²¹

Vězeňská služba je rozpočtovou organizací podřízenou Ministerstvu spravedlnosti, plní ve stanoveném rozsahu úkoly státní správy vězeňství a zajišťuje výkon vazby a VTOS. Práci ve vězeňství je třeba považovat za druh státní služby a vězeňský personál za státní úředníky s velkým rozsahem sociální práce.

Vězeňství je součástí sociálního systému zacházení s kriminální populací, neboť v rámci penitenciárního působení vytváří podmínky k obnovení takových vlastností, hodnot a sociálních dovedností, které by měly být základem jeho integrace do společnosti po propuštění z VTOS. Účelem trestu je totiž příprava jedince na život na svobodě jako občana, který je schopen vést řádný život.

Vězeňská služba taktéž plní funkci orgánu na ochranu právního řádu, s čímž je obsahově svázáno naplňování jednoho z účelů trestu a trestání, jež je ochrana společnosti před kriminálními jedinci a jejich dalším páčáním trestné činnosti, přitom je někdy nezbytné použít donucovací prostředky uvedené v zákoně.²²

5.1 Organizační struktura Vězeňské služby

Z hlediska obsahu úkolu se Vězeňská služba člení na:

Vězeňskou stráž – převádí a střeží obviněné a odsouzené, střeží objekty Vězeňské služby a v těchto místech zajišťuje i kázeň a pořádek.

Justiční stráž – se stará o zajištění bezpečnosti a pořádku v soudních síních a v jiných místech činnosti soudu a Ministerstva spravedlnosti. Také se zaměřuje na

²¹ HÁLA, J., 2006, s. 51.

²² ČERNÍKOVÁ, V. a kol, 2008, s. 71.

ochranu zaměstnanců soudu při výkonu soudních rozhodnutí s to v budovách soudu i mimo ně.

Správní službu – zabezpečuje ekonomickou, organizační, zdravotnickou, speciálně výchovnou a další odbornou činnost.

Vězeňskou službu řídí ministr spravedlnosti prostřednictvím generálního ředitele Vězeňské služby, který mu za činnost Vězeňské služby zodpovídá. Ministerstvo spravedlnosti při výkonu státní správy vytváří vězeňské službě podmínky k řádnému výkonu její činnosti a také provádí kontrolu dodržování právních a vnitřních předpisů upravujících povinnosti příslušníků a občanských zaměstnanců Vězeňské služby.

Základními články organizace Vězeňské služby jsou:

- Generální ředitelství
- Vazební věznice
- Věznice
- Institut vzdělávání vězeňské služby²³

(Schéma organizační struktury VC ČR– v grafickém zpracování viz. příloha č. 1)

5.2 Úkoly Vězeňské služby a justiční stráže České republiky

1. Střeží a spravuje vazební věznice a věznice a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a VTOS.
2. Střeží, eskortuje a předvádí osoby ve výkonu vazby a ve VTOS.
3. Působí na osoby ve VTOS prostřednictvím programů zacházení s cílem vytvořit předpoklady pro jejich nekonfliktní způsob života po propuštění.
4. Provádí výzkum v oblasti penologie (využívá jeho výsledky ve výkonu vazby a VTOS)
5. Zajišťuje bezpečnost a pořádek v budovách soudů, státních zastupitelství a ministerstva v jiných místech jejich činnosti.

²³ ČERNÍKOVÁ, V. a kol, 2008, s. 73-74.

6. Vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelovou činnost osob ve výkonu vazby a VTOS.
7. Provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve VTOS, případně i osob ve výkonu vazby.
8. Vede evidenci osob ve výkonu vazby a VTOS na území ČR.
9. Prošetřuje vlastními prověřenými orgány trestnou činnost příslušníků (ve spolupráci s Policií ČR se podílí na odhalování a předcházení trestné činnosti osob ve výkonu vazby a VTOS).
10. Plní úkoly, které pro ni vyplývají z vyhlášených mezinárodních smluv, k jejichž ratifikaci dal souhlas parlament a jímž je ČR vázána.
11. Poskytuje zdravotní péči osobám ve výkonu vazby a VTOS, také příslušníkům a občanským zaměstnancům Vězeňské služby (zabezpečuje i specializovanou zdravotní péči v mimovězeňských zdravotnických zařízeních).
12. Zabezpečuje vzdělávání příslušníků Vězeňské služby a občanských zaměstnanců Vězeňské služby, které provádí Institut vzdělávání. (Také provádí vzdělávání osob ve výkonu vazby a VTOS, které je prováděno středními odbornými učiteli, učiteli a odbornými učiteli Vězeňské služby).
13. Plní další úkoly podle zvláštních předpisů.

5.3 Činnosti dozorce

Vězeňský dozorce dohlíží na to, aby vazba, případně trest odnětí svobody byly vykonávány v souladu s vnitřním řádem konkrétní věznice nebo vazební věznice. Pro humánní, bezpečné a účinné zacházení dozorců (obdobně u dalšího vězeňského personálu) s vězněnými osobami lze ze skutečností doporučit dodržování následujících zásad:

1. Být důsledný a nekompromisní při vyžadování plnění povinností (úklid cely, slušné chování atd. – dáno vnitřním řádem).
2. Korektnost v jednání s odsouzenými.
3. Trpělivé vyslechnutí vězňových požadavků.
4. Nikdy neponižovat a nezesměšňovat vězněné osoby.

5. Všem vězňům vykat.
6. Slibovat vězňům jen to, co sám chci, smím a mohu splnit. Slíbené vždy v termínu realizovat.
7. Uvědomovat si, že pro vězně jsou důležité i zdánlivé maličkosti, jejich význam nesnižovat.
8. Nezaplétat se s vězni.
9. Nevést před vězni žádné zbytečné hovory s kolegy, zvláště pak o služebních nebo soukromých věcech.
10. Nekompromitovat kolegy, nedělat se lepším na jejich účet.
11. S mentálně retardovanými vězni jednat jako s ostatními.
12. Zvýraznit důslednost, ale současně i pozitivní přístup k mladistvým vězňům.
13. S pedagogickým taktem, trpělivostí, ale i zdrženlivostí jednat s uvězněnými ženami.
14. V rozumné míře vykonávat pro vězně drobné nezakázané služby.
15. Nesdělovat vězňům nic z průběhu jednání různých pracovních skupin. Ponechat sdělování vybraných vhodných informací kompetentním pracovníkům.²⁴

²⁴ HÁLA, J., 2006, s. 55-56.

6. PERSONÁL VĚZNIC

Personál VS ČR je diferencován na příslušníky ve služebním poměru cca 60% a na zaměstnance v poměru pracovním cca 40%.

Personál Vězeňské služby má za úkol vnější i vnitřní bezpečnost věznic (strážní a dozorčí službu – někdy definována jako přímý výkon služby). Uniformovaní příslušníci jsou i ředitelé věznic, jejich služební zástupci a členové samostatného referátu prevence stížností – odhalující případnou trestnou činnost a nepovolenou činnost vězňů, ale také zaměstnanců.

Tzv. civilní zaměstnanci jsou až na výjimky - specialisté oddělení výkonu vazby a trestu, řízení v linii zástupce ředitele. Jejich pracovní náplň můžeme charakterizovat jako administrativně - logistickou podporu pro plnění účelu vazby a VTOS. Podílejí se na specializovaných úkolech v odděleních a referátech zdravotnických, ekonomických, správních, personálních, informačních technologií, zaměstnávání vězňů a logistiky.

Specialisté oddělení výkonu trestu a vazby jsou skupinou odborných zaměstnanců věznic, která se podílí největší mírou na tvorbě a realizaci programů zacházení s vězni, na jejich nápravě, resocializaci, reintegraci a reedukaci. Jejich konkrétní úkoly jsou definovány Nařízením generálního ředitele Vězeňské služby ČR²⁵

6.1 Vychovatel

Úkolem vychovatele je:

Komplexní výchovná, vzdělávací, preventivní a diagnostická činnost zaměřená na celkový rozvoj osobnosti a také na socializaci, resocializaci a reedukaci včetně cílených opatření k optimalizaci vzdělávacího procesu odsouzených a realizaci protidrogové prevence v rámci věznice. Vychovatele metodicky usměrňuje speciální pedagog a je podřízen vedoucímu oddělení.

Samostatným a tvůrčím způsobem plní tyto úkoly:

²⁵ HENDRYCH, I., 2010, s. 62.

Pedagogicky usměrňuje a zná svěřené odsouzené, jejich sociální vztahy a skupinovou atmosféru v přidělené skupině.

Navazuje nezbytné kontakty s blízkými osobami jemu svěřených odsouzených, napomáhá řešit jejich sociální problémy.

Aktivně se zúčastňuje na jednání poradních orgánů ředitele věznice včetně poradny drogové prevence, předkládá odborná stanoviska potřebná k přeřazování odsouzených v rámci vnitřní diferenciaci věznice, v návaznosti na změny v chování a jednání svěřených odsouzených navrhuje jejich umístění do krizového, výstupního, specializovaného oddělení, oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a do bezdrogové zóny. Také se podílí na rozhodování o zařazení odsouzeného do seznamu objektů možného ohrožení nebo napadení a vytypování psychicky labilních a konfliktních odsouzených.

Spolupodílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí ve vztahu k vězněným a navrhuje příslušná opatření k jejich eliminaci, řešení a prevenci.²⁶

6.2 Sociální pracovník

Úkolem sociálního pracovníka je:

Samostatná sociální práce, zaměřená zejména na plynulý přechod odsouzených do řádného občanského života. Dbá na zajištění a dodržení standardů kvality poskytovaných sociálních služeb. Je podřízen vedoucímu oddělení VT a současně je odborným poradcem ředitele věznice v oblasti sociálně právních aspektů.

Podílí se na návrhu o udělení přerušování výkonu trestu, dočasného opuštění věznice, účasti odsouzených na akce mimo věznici, přeřazování odsouzených do jiného typu věznic atd.

Podílí se na konkrétních programech zacházení, na vyhodnocování jejich úspěšnosti a navrhování v jejich změnách.

²⁶ HENDRYCH, I., 2010, s. 63-65. .

Podává návrh na výše sociální výpomoci při výstupu z výkonu trestu.

Zpracovává sociální posouzení, sociální diagnózu a individuální socioterapeutický plán.

Poskytuje sociálně právní poradenství, provádí výchovnou činnost.

Je garantem kontinuální sociální práce, v jejímž rámci udržuje přímé pracovní kontakty s orgány státní správy, církvemi, zájmovými občanskými a církevními sdruženími.

Jeho práce má charakter sociální terapie, směřující k sociální rehabilitaci.²⁷

6.3 Speciální pedagog

Úkolem speciálního pedagoga je:

Garance u svěřených odsouzených odborné úrovně realizace programu zacházení a vnitřní diferenciaci. Usměňuje výkon práce vychovatelů a pedagogů volného času. Odpovídá za úroveň odborného zacházení s jednotlivými odsouzenými. Je přímo podřízený vedoucímu oddělení a je odborným poradcem ředitele věznice.

Speciální pedagog při práci s odsouzenými plní zejména tyto hlavní úkoly:

Zpracovává vnější a vnitřní diferenciaci pro jednotlivé kategorie odsouzených. Složky programu zacházení rozpracované v jednotlivých projektech, materiální, personální a finanční zajištění, předkládá ke schválení řediteli věznice.

Provádí pedagogickou diagnostiku a pedagogické posuzování.

Pracovává rámci časového plánu přehled aktivit programu zacházení s určením místa, času a stanovením osobní odpovědnosti za jejich realizaci.

Usměňuje v rámci své odbornosti vychovatele a pedagogy volného času.

Aktivně se zúčastňuje jednání poradních orgánů ředitele včetně poradny drogové prevence, předkládá odborná stanoviska k přeřazování odsouzených v rámci

²⁷ HENDRYCH, I., 2010, s. 65-68.

vnitřní diferenciaci. Podílí se na rozhodování o zařazení odsouzeného do seznamu objektů možného ohrožení nebo napadení a vytypování psychicky labilních a konfliktních odsouzených.

Je odborným garantem skladby knihovního fondu a výběru dalších médií z hlediska vhodnosti specifiky programu zacházení a účelu VTOS.

Provádí orientační pohovory z podnětu zaměstnanců, odsouzených nebo na základě vlastních poznatků. Poskytuje odbornou pedagogickou pomoc, zabezpečuje individuální pedagogickou péči o odsouzené v krizových psychických stavech.

Spolupodílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí ve vztahu k vězněným a navrhuje příslušná opatření k jejich eliminaci, řešení a prevenci.

Realizuje svěřenou kázeňskou pravomoc, podílí se na návrhu k rozhodování o udělení přerušení výkonu trestu, povolávání volného pohybu mimo věznici, dočasného opuštění věznice atd.²⁸

6.4 Psycholog

Úkolem psychologa je:

Garantovat u odsouzených odbornou psychologickou činnost a odbornou úroveň realizace programu zacházení. Je podřízený vedoucímu oddělení a současně zastává roli poradce ředitele věznice v psychologických aspektech VT.

Psychologicky diagnostikuje svěřené odsouzené a zpracovává jejich posouzení v rámci komplexní zprávy. Výběr diagnostických metod je jen na jeho uvážení.

V rámci své odbornosti usměrňuje vychovatele, terapeuty v oblasti přípravy a vedení jednotlivých aktivit a průběžného hodnocení programu zacházení.

Podílí se na zpracovávání jednotlivých programů zacházení.

Aktivně se zúčastňuje jednání poradních orgánů ředitele včetně poradny drogové prevence, předkládá odborná stanoviska k přeřazování odsouzených v rámci

²⁸ HENDRYCH, I., 2010, s. 66-68.

vnitřní diferenciaci. Také se podílí na rozhodování o zařazení odsouzeného do seznamu objektů možného ohrožení nebo napadení a vytypování psychicky labilních a konfliktních odsouzených.

Provádí psychodiagnostickou činnost.

Zajišťuje individuální psychologickou péči o odsouzené, kteří odmítají stravu, jsou v krizových psychických stavech, sebepoškozují se nebo kteří se pokoušejí o sebevraždu.

Průběžně se podílí na hodnocení na hodnocení programu zacházení.

Sleduje kvalitu účasti svěřených odsouzených v programu zacházení a změny v jejich chování – vhodné změny upevňuje a podněcuje.

Zabezpečuje podle odborných doporučení zvýšenou individuální péči o odsouzené v krizových psychických stavech, se závažnými sociálními problémy, podílí se na zabezpečování pedagogické péče u odsouzených, kteří odmítají stravu, sebepoškozují se atd.

Společně s výstupním oddělením a sociálním pracovníkem zajišťuje kontakt se sociálním zázemím odsouzeného za účelem řešení problémů spojených s přechodem do občanského života, k tomu zejména:

- Zpracovává podklady pro jeho výstupní hodnocení
- Vede odsouzené k sebeobslužné činnosti a upevňování návyků
- Zabezpečuje řádný chod oddělení
- Podílí se na organizaci komunitního setkání odsouzených²⁹

6.5 Vychovatel-terapeut

Úkolem vychovatele je:

Realizace individuálních a skupinových terapií.

²⁹ HENDRYCH, I., 2010, s. 39-40.68-70.

Podílí se na zpracovávání projektů pro jednotlivé kategorie odsouzených při zachování zásad vnitřní i vnější diferenciaci.

Volí adekvátní formy, obsah, metody a přístup ke specifickým kategoriím odsouzeného.

Sleduje kvalitu účasti odsouzených v programu zacházení

Podílí se na zpracovávání průběžného hodnocení programu zacházení odsouzených.

Spolupodílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí – navrhuje opatření k jejich eliminaci, řešení a prevenci.³⁰

Je nutno podotknout, že práce všech výše zmíněných specialistů se v mnoha prolíná, každý u nich však musí k problému přistupovat z pohledu svojí kvalifikace. Je tak zajištěná jakási globální péče o odsouzené. Je tedy nutná aktivní spolupráce těchto odborníků mezi sebou.

6.6 Pedagog volného času

Úkolem pedagoga volného času je:

Realizace skupinové a individuální, sebeobslužné a zájmové, terapeutické, rukodělné, kulturní a sportovní činnosti s odsouzenými.

Podílí se na přípravě a realizaci zacházení s odsouzenými.

Vede sklad potřeb k rukodělné, kulturní, sportovní a sebeobslužné činnosti.

Spolupodílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí ve vztahu k vězněným osobám a navrhuje příslušná opatření vedoucí k jejich řešení, prevenci a eliminaci.

Organizuje a realizuje hromadné akce volnočasového charakteru.³¹

³⁰ HENDRYCH, I., 2010, s. 70.

³¹ HENDRYCH, I., 2010, s. 70-71.

7. AGRESE A ŠIKANA V PENITENCIÁRNÍM PROSTŘEDÍ

7.1 Formy agrese v penitenciárním prostředí

Důvody poměrně častého výskytu různých forem agresivních projevů v podmínkách vězení můžeme shrnout v několika bodech:

- Značné kumulování problémových osob.
- Ztráta soukromí a intimity.
- Vnitřní organizovanost a provázanost života ve věznici.
- Soustředění více osob ve stísněném prostoru.
- Dlouhodobý pobyt s lidmi, které si nemůžeme vybírat a od kterých nemůžeme svévolně odejít.

Stejně jako v životě, tak se i ve věznici vyskytují všechny druhy agrese. Útočníky jsou převážně odsouzení s agresivními sklony, trpící poruchou osobnosti, nesnášenliví a popudliví.

Podle subjektu agrese ji dělíme na:

- Vězně vůči zaměstnancům
- Mezi vězni navzájem
- Zaměstnance vůči vězňům
- Mezi zaměstnanci
- Šikana

Fyzický útok vůči zaměstnanci (připravený, plánovaný)

Většinou jde o přeapadení v rámci pokusu o útěk a eliminovat jednu z překážek útěku – příslušníka. Svůj plán mívají dobře promyšlený, ale pouze v prostorách, které znají. Obtížně jsou schopni vyhodnotit situaci a bezpečnostní opatření v prostorách, které neznají a o kterých nemají přehled.

Podobně je tomu tak za zdi věznice, jedlá-lise o útěk. Vězni ale většinou volí cestu útěku bez napadení zaměstnance. V důsledku stoupajícího počtu odsouzených k dlouhodobým trestům (nájemní vrahové, členové organizovaného zločinu a další profesionální zabijáci), je nutné počítat i se scénářem útěku z vězení za použité násilí vůči zaměstnanci nebo jiné nevězněné osobě. V tomto případě

znamená odklon od VTOS a častější uplatňování trestů s ním nespojených povede ke zhoršení bezpečnostní skladby vězňených osob.

Prevenčí je profesionální výkon služby, striktní dodržování bezpečnostních zásad a dobrá znalost osobností jednotlivých vězňů a pozorování jejich chování.

Moderní penologická pravidla jsou nastavena tak, aby vězeň získal co největší míru soukromí a svobody, které však mohou být na úkor bezpečnosti.

Fyzická agrese vůči zaměstnanci (reaktivní)

Jedná se o formu agrese při konfliktu s vězňem. Vězeň útočí na zaměstnance během krátkodobého, ale i dlouhodobého konfliktu. V naprosté většině případů jde o nepřiměřenou reakci vězňe na oprávněný postup zaměstnance nebo nezvládnutí pro vězňe zátěžové situace.

Fyzická agrese mezi vězni navzájem

Ve většině případů jde o vzájemné napadení mezi dvěma nebo více vězni a to buď jednorázově nebo v podobě rvačky.

Nejčastější příčiny mohou být:

- Momentální hádka (rozepře)
- Šikana
- Žárlivost (k osobě na svobodě)
- Žárlivost v rámci homosexuálních vztahů ve vězení
- Boj o pozici ve skupině vězňů
- Vyvrcholení dlouhodobých problémů a neshod
- Vzájemná nesnášenlivost
 - Podezíravost mezi spoluvězni

Vězeňská služba se snaží předcházet šikanování i podobným projevům násilí, proto jsou vězni podrobováni častým lékařským prohlídkám a i při rozdělování vězňů na cely je zohledňováno hledisko agrese u jednotlivých vězňených osob. Každé, byť drobné, poranění se pečlivě prošetřuje a eviduje i v případě, že si je postižený způsobil sám třeba z nepozornosti.

Fyzická agrese zaměstnance vůči vězňům

Drtivá většina těchto případů je použití násilí jako donucovacího prostředku a to v souladu s předpisy, které toto zacházení povolují, ba dokonce nařizují (např. odvrácení útoku na svoji nebo další osobu, zabránění rvačce atd.).

Verbální agrese přímá, aktivní ze strany vězňů

Spočívá v přímých slovních útocích a patří mezi nejčastější formy agresivního chování vůči zaměstnanci věznice. Nepatří sem pouze vulgarismy, ale i křik, vyhrožování stížnostmi atd.

Verbální agrese mezi vězni

Většinou jde o hádky, které však mohou přerůst ve fyzickou potyčku. Svoji roli zde hrají osobnostní rozdílnosti jednotlivých vězňů, kteří spolu musí sdílet celu a tím i sympatie a antipatie mezi sebou navzájem.

Nepřímé formy verbální agrese vězňů vůči personálu

Jde o osočování personálu, vymýšlení si a organizování stěžovatelských kampaní. Některé tyto formy znamenají pro zaměstnance VS značnou psychickou zátěž.

Nepřímé formy verbální agrese mezi vězni

Podobně jako u personálu, si na sebe spoluvězni vymýšlejí různé lživé informace, za účelem poškodit nepřítele. Rozeznat skutečnost od účelové nepravdy je pro personál velice těžké.

Fyzická agrese vězňů vůči majetku

Vězni ničí zařízení cel, rozbíjí nábytek, rozbíjejí věci denní potřeby. Podstatou tohoto chování je většinou odreagování se. Škody způsobené tímto chováním dorůstají na obrovské částky.

7.2 Šikana

Šikana je násilně ponižující chování jednotlivce nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který nemůže ze situace uniknout a není schopen se účinně bránit.³²

Šikana může mít podobu fyzickou a psychickou, která se vyskytuje ve všech věkových i sociálních skupinách. Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti a v některých závažných případech získat i rysy organizovaného zločinu.

Ve věznicích se často řeší vydírání, které si lze představit jako nucení odevzdávání jídla, nucení k různým činnostem, zaměstnávání, ponižování atd.

Skrytá šikana

Oběť je izolována od skupiny. Vězeň, který je v pozici oběti bývá označen za donašeče, homosexuála apod.

Zjevná šikana

- Psychické ponižování a vydírání zesměšňování, nadávky)
- Fyzické násilí (kopance, srkání, bití)
- Destruktivní aktivity zaměřené na majetek oběti (ničení věcí)

Oběti šikany jsou často něčím nápadné. Může jít o malý vzrůst, slabou tělesnou konstituci, osoby plaché, tiché, s kosmetickými vadami, vadami řeči, jiné rasy nebo vězni nápadní svým chováním. Oběť většinou nevědomě vyprovokuje pachatele svým chováním nebo jednáním. Agresoři se potom brání tím, že si o to šikanovaný „sám řekl“.

Ve vězeňském prostředí vykazuje šikana vysokou latenci, oběť často ví, že jde pouze o přechodnou záležitost nebo se snaží uniknout (jiný kolektiv, nemoc). Nechtějí se stát donašeči a proto odhalení bývá dlouhodobou záležitostí.

Podobně jako jiné sociálně patologické jevy a formy chování (vandalismus, drogy, násilí a ničení) je i šikana v kriminální subkultuře často favorizována. Jejich nositelé proto ve vězeňských kolektivech nenarážejí na častý odpor.³³

³² VÁGNEROVÁ, M., 2004, s. 285

Na základě výzkumu ve Velké Británii bylo zjištěno, že:

- 62% vězňů čelilo urážkám
- 48% vězňů bylo vyhrožováno násilím
- 42% zažilo šikanu spojenou se stravováním
- 38% bylo zataženo do rvačky
- 29% byly ukradeny věci na cele
- 27% bylo napadeno

Dále uvádějí, že 53% incidentů se odehrálo na cele oběti. Je zde zahrnuto 88 % verbálních útoků, 100 % křičení na cele, 100 % krádeže na cele, 21 % napadení, 73 % výhružek, 43 % oloupení.

Další významná místa, kde se nachází šikana jsou:

- Vycházkové dvory (oloupení 29 %, rvačky 30 %)
- Čekárny na návštěvy (oloupení 14 %)
- Jiné čekárny (výhružky, napadení, rvačky – celkem 16 %)

Z výzkumu dále vyplývá následující:

- Vězni častěji trpí nenásilnými než násilnými formami šikany.
- Nejvíce problematickou částí dne jsou večery, kdy jsou vězni uzamčeni na celách.
- Nejčastějším místem nenásilných forem šikany je vlastní cela. I přes to, je cela vězni považována za nejbezpečnější místo před násilnou šikanou.
- Násilná šikana se nejčastěji vyskytuje v době, kdy jsou vězni ve vzájemném kontaktu (tělocvična, vycházkové dvory, volnočasové aktivity).
- Výkřiky z okna často souvisí s napadením následující den.³⁴

³³ SOCHŮREK, J., 2007, S. 28 - 29.

³⁴ HALLEY, S., SMITH, M., 2005, Č. 157

8. MEDIACE V RÁMCI VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

8.1 Mediace

Pojem mediace je propracovaný proces, který se uplatňuje v oblasti práva, poradenství, psychologie a dalších oblastech společenského života. Slovo mediace pochází z lat. medium – což znamená střed. Jedná se o řešení konfliktu mezi dvěma občany za pomoci třetí (odborné) strany, kterou nazýváme – mediátor. Úkolem mediátora je pomáhat při řešení sporů a nalézt vzájemně přijatelné řešení dané straně. Je zde podporována schopnost účastníků urovnat problém vlastními silami.

Mediací se podle zákona o probační a mediační službě rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným (odsouzeným) a poškozeným, jenž směřuje k urovnání konfliktního stavu a je konáno v souladu s trestním řízením.

Mediace může být prováděna jen s výslovným souhlasem obviněného (odsouzeného) a poškozeného (dobrovolný souhlas obou stran)

Mediace v rámci výkonu trestu odnětí svobody (VTOS)

Cílem je náprava škod materiálních i psychických. V rámci VTOS se na mediaci podílejí především probační úředníci ve spolupráci se specialisty z vězeňské služby ČR, především se sociálními pracovníky a psychology. Podnět k mediaci není v ČR, oproti jiným zemím, nabízen automaticky. Je tedy nutné, aby o spolupráci požádala osoba poškozená nebo obviněná, případně poškozená instituce. Toto opatření bohužel snižuje informovanost a možnost využití této služby.

8.2 Přínos mediace odsouzenému

Předstupuň podmíněného propuštění z VTOS

Tuto výhodu lze v současnosti označit jako největší motivaci k využití mediační služby odsouzenými osobami. Soudy totiž přihlížejí k tomu, zda odsouzená s PMS spolupracuje a bere ohled na hodnocení, které ukazuje, jak úspěšně spolupráce probíhá.

Předstupěň pro mediaci na svobodě

Mediace probíhá již v průběhu VTOS a má několik výhod – především celý proces mediace urychluje. Odsouzenému ukazuje, co po něm bude na svobodě požadováno, je tak lépe připraven se rozhodnout, má-li v procesu mediace pokračovat. Pracovníkům PMS dává obraz o tom, zda tuto osobu doporučit pro podmíněné propuštění a zda je vhodná pro příslušné kroky na svobodě.

Změna v přístupu k poškozeným osobám

Nejpozitivnějším z cílů mediace je změna přístupu pachatele trestného činu k poškozeným, kdy pachatel nejen uzná jejich nároky a je nucen poškozené odškodnit a napravit, co ještě lze, ale hlavní snahou je se v budoucnu takového chování vyvarovat. Mělo by dojít ke změně chápání nápravy, nikoli jako trestu, ale jako svého úkolu.

Přínos mediace společnosti

Mediace v konečném důsledku snižuje náklady a zlepšuje sociálně-právní jistotu občana, a to nejen poškozeného. Odsouzený je více motivován k bezproblémovému životu.

8.3 Kritéria pro mediaci

Vždy musí být brán ohled na ochotu zúčastněných stran k této technice, ale také na jejich aktuální psychické rozpoložení a osobnostní předpoklady, které spoluurčují, který z typů mediace je v konkrétních případech vhodný.

Z hlediska odsouzených rozlišujeme tyto typy:

1. Přímá
2. Nepřímá
3. Zástupná

Kritéria pro přímou mediaci

Tato forma musí být nejpřísnější – hlubší osobní nenarušenost odsouzeného, bazální emoční stabilita, snaha o nápravu předchozího stavu (včetně uznání závazků a jejich následné plnění), uznání vlastní viny, intelektový potenciál, dlouhodobá terapeutická práce na sobě samém, nepřivyknutí si kriminálního stylu života, snaha o podmíněčné propuštění z VTOS. V popředí by vždy měla být snaha vyhnout se možné další viktimizaci poškozených či jejich blízkých.

Kritéria pro nepřímou mediaci

Zde je nutný pouze zájem pachatele kontaktovat prostřednictvím pracovníka MPS poškozené, a to většinou právě v rámci snahy o podmíněčné propuštění z VTOS, popřípadě ve smyslu snahy odsouzeného získat odpuštění. Kontakt vždy podléhá kontrole pracovníka PMS. Kritériem je uznání odsouzeného, že svým konáním někoho poškodil. Pachatel ani nemusí poškozeného osobně znát.

Kritéria pro zástupnou mediaci

Při této formě je nutný pečlivější výběr odsouzených, jak podle schopnosti respektovat pravidla a prožívat emoce, tak dle jejich aktuálního psychického stavu. Nutností je i dostatečná intelektová vybavenost. Mohou se zúčastnit i značně asociálně narušené osoby, ovšem za podmínky dostatečné ochrany poškozené osobě.

10.4 Důvody mediace ve VTOS

- Úprava vztahů mezi pachatele a přímo či nepřímo postiženými, a to jak psychických, tak materiálních.
- Úprava vnitřního postoje odsouzeného k trestné činnosti a poškozeným.
- Úprava vnitřního postoje k trestnému činu u poškozeného a zabránění či zmírnění sekundární viktimizace.
- Zvýšení šance odsouzených k podmíněnému propuštění.
- Zmírnění či urovnání problémů mezi odsouzeným a jeho blízkými tak, aby VTOS co nejméně ovlivnil jejich vzájemné vztahy.
- Úprava vztahů mezi odsouzeným a institucí, zejména pro zvýšení jeho reálných šancí pro snazší návrat z VTOS zpět do společnosti.

Mediační proces ve VTOS

Požadavek pro započetí mediace může vzejít z několika stran:

- Od odsouzeného
- Od poškozeného (přímo nebo zprostředkovaně)
- Od instituce
- Od rodinného příslušníka

Z hlediska možného plného zabezpečení věznicí jsou nejnázší na organizaci případy, kdy se „zakázka“ mediace objeví ze strany mimo věznicí (od poškozeného, příbuzného nebo instituce). V tomto případě je zájem vnějšího účastníka jasný a je potřeba jen zjistit, zda odsouzený zaujímá podobný postoj.

Projeví-li zájem odsouzený a týká se jeho příbuzných nebo blízkých, jde také o technicky zvládnutelnou možnost (za pomoci sociálních pracovníků nebo institucionalizované pomoci – K-centra, azylové domy aj.)

Nejvíce problematický je zájem o mediaci ze strany odsouzeného směrem k poškozenému a to hned z několika důvodů.

- Možnost zneužívání výhradně za vidinou podmíněného propuštění z VTOS.
- Problematické technické provedení kontaktu poškozeného.
- Samotné kontaktování poškozené povahy může v některých případech působit traumaticky, což je společné pro mnoho poškozených (zejména u násilných TČ).

Samotná mediace

Je individuální procesem a musí být přizpůsobena jak konkrétním případům, tak konkrétním zúčastněným stranám.³⁵

³⁵ Bernard, J., CHODIRA, B., KRATOCHVÍL, R., 2005, S. 5-17.

9. NEGATIVNÍ DOPROVODNÉ JEVY VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

Ve věznicích se často vyskytují i jevy, které jsou v rozporu se snahami o nápravu chování a postojů odsouzených. Proto s sebou pobyt ve věznicích nese i některé negativní jevy, které brání odklonu od kriminální kariéry.

Nebezpečí vzájemné demoralizace vězňů samotných.

- Formou donucovacího prostředku má negativní vliv na odsouzeného – posiluje v něm otrlost, podlézavost či lhostejnost.
- Dochází k přetrhání jak neužitečných, tak užitečných (rozbití rodiny) sociálních vztahů.
- Sociální stigmatizace jako překážka při resocializaci a zejména pak reintegraci do společnosti.³⁶
- Gradace komplexů méněcennosti.
- Vzájemná demoralizace vězňů.
- Zkušenost s homosexuálním stykem, hrozba přenosu chorob.
- Růst zadluženosti.
- Narušení volných vlastností vězňů jako je samostatnost, schopnost rozhodovat se, sebeovládání, ukázněnost.³⁷

Podmínky VTOS jsou často odborníky považovány spíše za desocializační nikoli však resocializační. Ztráta vazby na rodinu vede často ve svých důsledcích k hledání zázemí v kriminálních partách, což vede k upínání se na „vězeňské známosti“. Odsouzený si navyká na vězeňské prostředí a to po čase vede k nesamostatnosti, neschopnosti si nalézt a udržet si stálé zaměstnání. Významným faktorem je zde i délka pobytu ve VTOS, čím delší je trest, tím intenzivnější a hlubší vzniká adaptace na vězeňské prostředí.

Dalším negativním jevem věznic je násilí mezi odsouzenými. Příčiny jsou různé, řada z nich vychází z tlaku vězeňské subkultury, jiní mají agresivitu přímo

³⁶ **Stigmatizace**= nálepka pobytu ve vězení

³⁷ HENDRYCH, I., 2010, s. 36.

zakotvenou ve své osobnostní výbavě. Ačkoli je personál věznic povinen řešit každý případ agresivity a působit preventivně, není možné ji úplně vymýtit.³⁸

Podmínky VTOS považují mnozí penologové, penitenciární pedagogové a psychologové spíše za desocializační, nikoliv resocializační.

³⁸ HENDRYCH, I., 2010, s. 37-38.

10. PRIZONIZACE

Prizonizací označujeme souhrnně všechny negativní jevy, které působí na odsouzené v průběhu VTOS. Jde o postupný proces přizpůsobování se vězeňskému způsobu života a návyk na společenství odsouzených. Tento proces má dva aspekty. První je institucionalizace, neboli adaptace na vnitřní organizaci a zjednodušené formy života, které ve vězeňských prostorech probíhají. Více méně jí podléhá každý vězeň, především dlouhodobě odsouzení. V extrémním případě pojmá odsouzený vězení za svůj domov a v jiném prostředí nedokáže bez problémů žít.

Druhým aspektem je ideologizace, ve smyslu přijímání a přejímání soustav postojů, hodnot, norem chování a názorů, které jsou vytvářeny v neformálních skupinách odsouzených. Ideologizace vyúsťuje ve vlastní skrytý život ilegální život vězeňské subkultury. Jedinec postupně ztrácí své dosavadní dovednosti a návyky.³⁹

Obvykle kladně bývají mezi vězni hodnoceny tyto aspekty:

- **Závažnost spáchaného TČ** – prestiž a uznání je věnována medializovaným případům (výjimkou jsou TČ spáchané na dětech nebo starých lidech). V podobné pozici jsou i vězni odsouzení k dlouhodobým trestům odnětí svobody, kteří mají před ostatními značnou autoritu.
- **Celková doba strávená ve VTOS, ale i délka pobytu v konkrétní věznicí.**
- **Schopnost opatřit si zakázané a nedovolené věci.**
- **Podílení se na formách organizovaného zločinu.**
- **Vězeňská demografická a osobní historie vězně** – zda vykonával trest v některém ze „známých“ věznic, případně s jakými známými vězni. Jestli je proslulý svými útekami, vzpourami nebo někdy napadl zaměstnance atd.
- **Solventnost vězně.**
- **Vnější, vězni pozitivně hodnocené znaky** – ovládání bojových technik a umění, vzhled atd.
- **Prestiž pracovního zařazení vězně** – dobře hodnoceni jsou vězni zařazení z vnitřních provozů – kuchaři, údržbáři aj.
- **Možnost nebo schopnost ovlivnit** – nezaměřovat s korupcí personálu.

³⁹ HENDRYCH, I., 2010, s. 38.

Negativně jsou však hodnoceny tyto typy vězňů:

- Pachatelé sexuálně orientovaných (mravnostních) deliktů páchaných na dětech
- Vězni se sníženou tělesnou hmotností
- Vězni, kteří mají potíže s hygienou
- Vězni se sníženou kapacitou adaptace
- Neurotici
- Podezřelí ze spolupráce s policií
- Vězni s viditelnými kosmetickými vadami
- Vězni s podivínským nebo ostatní obtěžujícím chováním
- Vězni trpící přenosnými infekčními nemocemi
- Odlišně sexuálně orientovaní
- Na drogách závislí a drogy zneužívající⁴⁰

Prizonizace se skládá ze dvou složek:

1. **Ideologizace** – proces přizpůsobování se normám, názorům, hodnotám a postojům, které jsou vytvářeny v neformálních skupinách mezi odsouzenými. Jde o přizpůsobování se vězeňské subkultuře,⁴¹ která má desocializační charakter.
2. **Institucionalizace** – je výsledek adaptace na přesně a vysoce organizovaný život ve vězení. Výsledkem bývá ztráta vlastní aktivity.⁴²

Podmínky hloubky procesu prizonizace:

- Stabilita osobnosti odsouzeného
- Inteligence odsouzeného
- Délka trestu
- Ochota účastnit se zakázaných činností
- Sklon k abnormálnímu sexuálnímu chování

⁴⁰ ČERNÍKOVÁ, V., 2008, s. 123-124.

⁴¹ **Subkultura** - je osobitá menšinová kultura v rámci kultury většinové

⁴² SOCHŮREK, J., 2007, S. 10-11.

- Formy a metody výchovného působení
- Stupeň disociality a demoralizace
- Rozsah a druh vztahů ve věznicích
- Ochota a schopnosti přizpůsobit se neformálním vězeňským skupinám

Hloubku prizonizace lze kladně i záporně ovlivnit. Indikátorem hloubky prizonizace je konkrétní chování daného jedince v průběhu VTOS. Někdy o hloubce prizonizace vypovídají i vnější znaky odsouzeného, jako je např. tetování.

Kolektiv vězňů se zcela liší od kolektivu v běžné populaci. Ve věznicích mnohem vyšší výskyt osob s různými psychickými problémy, a tak vznikají velice specifické sociální skupiny se spoustou zvláštností. Působí pak na ostatní vězně resocializačně.

Jsou to nositelé prizonizace, kteří působí velkou psychickou zátěží na nenarušené spoluvězně. Personál však často považuje tyto nositele za nekonfliktní a bezporuchové. Skutečnost je taková, že existuje nemalé množství vězňů, kteří jsou vůči výchovnému procesu resistantní.⁴³

10.1 Tzv. Druhý život ve vězení

Za druhý život vězňů považujeme souhrn všech antisociálních⁴⁴ a asociálních⁴⁵ aktivit, specifických typů obranných reakcí, uplatňování specifické hierarchie, negativních způsobů chování a vytváření uzavřených skupin. Tento typ života se vyskytuje ve všech typech věznic a umožňuje jej především hromadné ubytování vězňů. Nachází se zde vlastní pravidla a vlastní pojetí spravedlnosti. Mezi typické jevy patří vzájemné napadání mezi vězni, okrádání se, vydírání, šikana, vzájemná manipulace ke křivým svědectvím (čím se velice efektivně a účinně manipuluje s vězeňskou službou, zastrašování, homosexualita, náhražkový sex, sexuální obtěžování, prostituce a další negativní jevy. Ačkoli se VS ČR snaží konat opatření na ochranu potencionálních objektů násilí, je proti zmíněným projevům tzv. *druhého života* vězňů v podstatě bezmocná. Tento způsob života je totiž záležitostí hlavně

⁴³ SOCHŮREK, J., 2007, s. 14 - 16.

⁴⁴ **Antisociální** - protispolečenské a protiprávní, nezákonné chování mající ráz vážných přestupků a trestné činnosti

⁴⁵ **Asociální** – neschopný přizpůsobit se běžným požadavkům většinové společnosti

nočních hodin nebo neviditelných struktur mezi vězni. Základem je sociálně deviantní⁴⁶ systém hodnot a norem, které jsou v rozporu s platnými normami věznice a které taktéž odporují korektivní a výchovné funkci trestu.

10.2 Kolchozy

Kolchoz je seskupení zpravidla 2-4 solventních⁴⁷ vězňů (silných jedinců), tedy těch, kteří disponují penězi a velkým vlivem. Vzájemně se podporují psychicky i finančně. Jejich cílem je ovládat kolektiv vězňů (až celou věznici).

Základem kolchozů je černý trh, síť neformálních trhů, jehož prostřednictvím vězni směňují a získávají dovolené i nedovolené věci. V rámci kolchozu je skupováno různé zboží a to je pak ostatním s velkými přírážkami prodáváno nebo poskytováno za úsluhy. Vznikají jako následek deprivace z absence zboží, které je mimo věznici považováno za samozřejmé (cigarety, zapalovače, různé druhy potravin, ale i alkohol a drogy. Můžeme sem zařadit i vynášení a zprostředkování různých zpráv, opatření mobilních telefonů nebo jen možnost si z něho zavolat.

Nezřídkou je obchodováno i s homosexuálně orientovanými vězni, nebo těmi, kteří se k těmto praktikám v rámci latentní⁴⁸ homosexuality propůjčují.⁴⁹

Významným artiklem je obchod s léky, které lze zneužívat jako drogy.

Další formou „druhého života“ je organizování hazardních her. Mnohým je tato činnost důvěrně známá z civilního života. Nepřímo jsou tak spoluvězni obírání o jídlo, peníze atd.

⁴⁶ **Deviance** - odchylka, úchylka, vybočení; odklon od normy

⁴⁷ **Solventní** - schopný platit; uvolňující, rozpouštějící

⁴⁸ **Latentní** - utajený, skrytý, bezpříznakový

⁴⁹ SOCHŮREK, J., 2007, s. 17- 18.

11. ALTERNATIVNÍ TRESTY

Jsou takové tresty, které nejsou spojeny s odnětím svobody – nevězeňská řešení. Někdy je pro ně používán název – alternativní trestně právní sankce. Přistupuje se k nim proto, že VTOS má dvě podstatná rizika:

1. ekonomická – finanční náročnost
2. psychologická - resocializace nemusí být vždy úspěšná

V souvislosti s těmito tresty se používá pojem *dekriminalizace* (vyjmutí některých z trestných činů z jejich kategorie), *depenalizace* (nahrazování trestu odnětí svobody za jiné sankce), *mediace* (rozptýlení napětí mezi pachatelem a obětí pomocí navazování kontaktů mezi těmito stranami za pomoci zprostředkovatele – mediátora), nebo *diverze* (možnost volby pachatele mezi trestně právní sankcí a jinou sankcí, tzv. odklon od uvěznění).

V současné době se alternativními tresty zabývají orgány Probační mediační služby, zřízené při příslušných soudech. Vazební věznice až také zaznamenávají tresty odnětí svobody u osob, které se alternativním trestům vyhýbali. Zde pak jde o náhradní trest.⁵⁰

11.1 Pozitiva alternativních sankcí

- Nejsou zpretrhány sociální vazby delikventa se sociálním prostředím, ve kterém žije.
- Podporují sociální sounáležitost a odpovědně rozvíjejí osobní vztahy.
- Představují hlubší individualizaci ukládání trestních sankcí.
- Jsou výrazem depenalizace a humanizace trestního práva a ukládání sankcí.
- Přináší snížení nákladů v porovnání s náklady na VTOS.
- Zohledňují osobnost jedince a jeho individuální zvláštnosti, životní podmínky a potřeby v určité jeho životní etapě.
- Jsou stavěny na pozitivní hodnotě sebe sama, na reflexi možností a schopností jedince, také na jeho etických zásadách.

⁵⁰ MAŘÁDEK, v., 2005, S. 13 – 14.

- Vytváří příznivé klima pro řešení následků deliktu, pro vyrovnání se s obětí a příspěví na odškodnění oběti – k minimalizaci napětí mezi obětí a pachatelem.
- Záměrem je také oddálit zkušenost s vězeňským prostředím.⁵¹

11.2 Přehled forem alternativního řešení trestních věcí

Aktivity směřující k alternativnímu řešení trestních věcí v ČR probíhají ve dvou rovinách:

- V rámci platného systému trestního práva
- Mimo systém, trestního práva, kdy samo toto prostředí není regulováno trestním právem, ale podle právní úpravy, v něm lze dosáhnout řešení, které může mít dopad v trestněprávní oblasti.

Jedná se o následující druhy alternativních řešení trestních věcí:

Alternativy v trestním řízení – odklony (diverze)

- Narovnání.
- Podmíněné zastavení trestního stíhání – alternativy v systému trestního práva procesního.

Alternativy k potrestání

- Upuštění od potrestání.
- Podmíněné upuštění od potrestání – alternativy v systému trestního práva hmotného.

Alternativy k trestu odnětí svobody

- Podmíněné odsouzení
- Podmíněné odsouzení s dohledem
- Obecně prospěšné práce
- Peněžítý trest
- Další alternativní tresty

⁵¹ ČERNÍKOVÁ, V. a kol, 2008, s. 184.

11.3 Jednotlivé tresty

Tresty v této části jsou seřazeny dle jejich pořadí v zákoně, tedy od nejpřísnějšího domácího vězení po zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.

Domácí vězení

Domácí vězení je z pohledu novodobého českého státu novinkou, ukotvenou v novém trestním zákoníku. Jde o druhý nejpřísnější trest po trestu odnětí svobody. Jeho podstatou je omezení pohybu odsouzeného v určitých hodinách (zpravidla od 20h do 05h) po dobu maximálně 2 let. V tento čas je odsouzený povinen zdržovat se v místě stanoveném soudem (zpravidla ve svém bydlišti). Má tak dojít k určitému omezení a kontrole pachatele bez jeho vytržení ze sociálního prostředí. Kontrolu provádí namátkově pracovníci Probační a mediační služby ČR, kteří o průběhu informují soud. Pokud pracovníci zjistí nepřítomnost odsouzeného ve stanovený čas ve stanoveném obydlí a odsouzený nemá přijatelnou omluvu (např. náhlá zdravotní komplikace potvrzená lékařem), může soud uložit náhradní trest odnětí svobody až na jeden rok.

Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody

Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody je dnes nejčastěji ukládaný trest. Týká se přečinů s maximální sazbou trestu odnětí svobody na tři roky a uděluje se za předpokladu, že není třeba výkonu trestu k nápravě pachatele. V případě, že soud uzná za vhodné pachatele zvýšeně sledovat a kontrolovat jeho chování, může navíc stanovit dohled.

Obecně prospěšné práce

Tento trest umožňuje pachateli méně závažné trestné činnosti odčinit své jednání prací k obecně prospěšným účelům. Trest obecně prospěšných prací je možno udělit v rozsahu 50 až 300 hodin. Tyto hodiny je odsouzený povinen odpracovat rok ode dne, kdy mu byl výkon trestu nařízen soudem. Na výkon trestu dohlíží pracovník Probační a mediační služby ČR, který navrhuje odsouzenému možné umístění.

Propadnutí majetku

Propadnutí majetku je nejpřísnější majetkový trest. Zpravidla bývá uložen za zvlášť závažné zločiny, jímž pachatel pro sebe nebo pro jiného získal nebo se snažil získat majetkový prospěch, nicméně může být uložen samostatně v případě, že zákon uložení tohoto trestu za spáchaný zločin dovoluje a jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a k osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba. Může postihnout veškerý majetek nebo jen část, kterou určí soud. Majetek připadá státu. Nesmí se však v dotknout majetkových hodnot, které jsou nezbytné např. k uspokojení životních potřeb odsouzeného či jeho potomků.

Peněžitý trest

Peněžitý trest může být uložen jako samostatný trest, ale často bývá uložen i jako trest vedlejší. Jeho výměra je stanovena nově ve formě tzv. denních pokut, které vyjadřují závažnost trestného činu prostřednictvím počtu denních sazeb. To ovšem neznamená, že pachatel bude splácet řadu menších částek, je to způsob výpočtu celkové částky. Denní sazba může být stanovena v rozmezí 100 - 50 000 Kč. Počet denních sazeb je možno udělit v rozmezí 20 a 730. Maximální výměr tedy činí 36.5 mil. Kč. V případě, že odsouzený nezaplatí, může mu soudem být uložen náhradní trest odnětí svobody až na 4 roky.

Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty

Bývá spíše ukládán společně s jiným trestem, nicméně je jej také možno uložit samostatně. Slouží především k zneškodnění věci nebo jiné majetkové hodnoty, která by mohla sloužit pachateli k páčání trestné činnosti. Majetek propadá státu.

Zákaz činnosti

Tento trest má za úkol zabránit v páčání trestné činnosti pachatelem, který k ní využil určité aktivity, vyžadující určitou odbornou či morální způsobilost. Je možné také tento trest udělit pachateli, které podobnou způsobilost nevladnil.

Zákaz pobytu

Tento trest je udělován pachateli z důvodu zamezení páčání další trestné činnosti. Není možné jej udělit na místo trvalého bydliště. Pokud dotyčný potřebuje navštívit v osobní záležitosti dané místo, musí předem upozornit policii, která mu může (nemusí) udělit povolení.

Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Jeho podstatou je zákaz vstupu na určenou sportovní, kulturní či společenskou akci. V průběhu výkonu trestu odsouzený navštěvuje Probační a mediační službu ČR a případně se musí hlásit během konání akce na místním policejním středisku.

Vyhoštění

Trest vyhoštění je udělován za účelem zabránění páčání trestní činnosti cizinci na území ČR. Jeho podstatou je přemístění dotyčného z území ČR na území státu, kde je občanem. Je udělován na 1 až 10 let, nebo na dobu neurčitou. Nevztahuje se na občany České republiky.⁵²

⁵² Wikipedie, http://cs.wikipedia.org/wiki/Alternativn%C3%AD_trest#Jednotliv.C3.A9_tresty

Praktická část

12. CÍLE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Výběrové zjišťování proběhlo v Olomouci mezi laickou veřejností. Hlavní cíle prováděného šetření a následné analýzy získaných dat jsou následující:

1. zjistit, jaký názor má laická veřejnost na trest odnětí svobody a jeho aplikaci v praxi
2. srovnat informovanost laické veřejnosti o výkonu trestu odnětí svobody

12.1 Použitá metodika šetření

Výchozí podmínky

Výzkumné šetření, jež se týkalo zjištění názoru a informovanosti o trestu odnětí svobody a jeho výkonu proběhlo v Olomouci v období mezi 1.–30.5.2011. Celkem bylo osloveno 105 respondentů ve věku 23-50 let. Z těchto oslovených bylo 65 respondentů s vysokoškolským vzděláním, co se týká pohlaví bylo osloveno 18 mužů a 87 žen. Souhlas s účastí na tomto výzkumném šetření byl dán vlastním vyplněním a odevzdáním dotazníku. Data, která byla takto získána, byla přehledně zpracována pomocí vhodného software (Microsoft Word 2003, Microsoft Excel 2003).

Technika šetření

Data, která byla použita k analýze byla získána prostřednictvím anonymního dotazníku (příloha č. 2) Otázky, které dotazník obsahoval, byly vybrány a sestaveny tak, aby jejich odpovědi co nejlépe reflektovaly laický pohled na trest odnětí svobody a jeho výkon.

Po úvodní části dotazníku, v němž byli respondenti dotazováni na věk, pohlaví a nejvyšší dosažené vzdělání se první část dotazníku se věnovala názorům

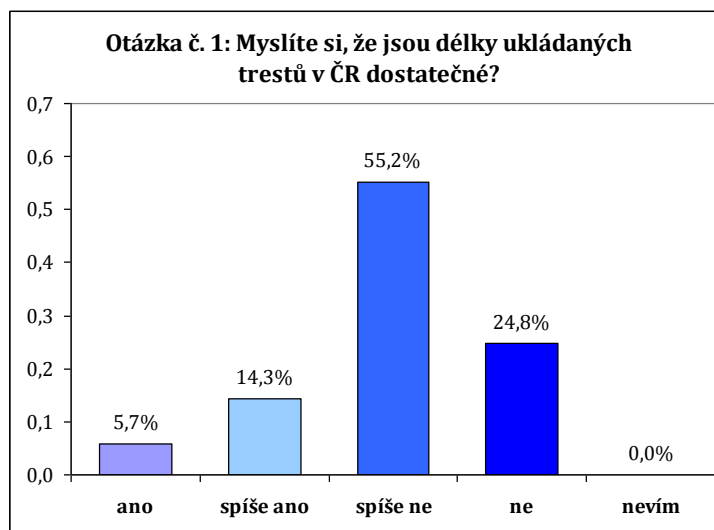
respondentů na výkon trestu odnětí svobody – délku ukládaných trestů a její dostatečnost, vliv ukládaných trestů na nápravu či naopak recidivu, režim a kapacitu věznic a také na možnosti ukládání alternativních trestů . Druhá část dotazníku se věnovala ve svých otázkách samotným odsouzeným – podpora resocializace vězňů a jejich pracovní možnosti, možný kontakt s rodinami a přístup k informacím. Poslední část dotazníku měla za úkol ověřit u respondentů znalost základních parametrů výkonu trestu odnětí svobody. Veškeré otázky předloženého dotazníku byly otázky uzavřené. V prvních dvou částech odpovídali respondenti označením jedné z odpovědí – ano, většinou ano, většinou ne, ne, nevím, v poslední části pak měli ke každé otázce možnost výběru ze 4 nabídnutých odpovědí, z nichž byla vždy jen jedna správná.

12.2 Analýza výsledků šetření

Názor na trest odnětí svobody a jeho výkon

První otázka této části dotazníku směřovala ke zjištění názoru na dostatečnost délky ukládaných trestů odnětí svobody. Že jsou délky ukládaných trestů dostatečné si myslí 6 oslovených (5,7 %), s menší nejistotou, že tomu tak je odpovídalo 15 z nich (14,3 %), spíše proti bylo 58 oslovených (55,2 %) a jednoznačně proti pak 26 (24,5 %). Můžeme říci, že převážná většina oslovených si myslí, že délky ukládaných trestů odnětí svobody je v ČR nedostatečná – graf č. 1.

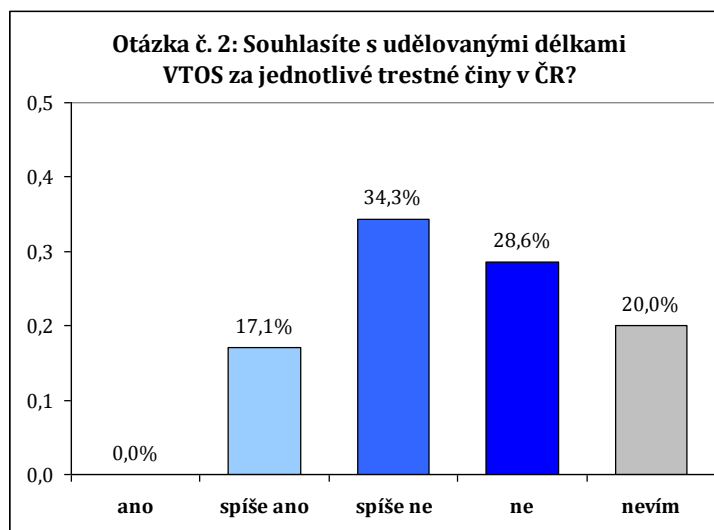
Graf č. 1

Zdroj: předložený dotazník, vlastní výpočty grafické zpracování

Druhá položená názorová otázka navazovala svým obsahem na první a byla konkrétněji cílená na délku trestů. Respondenti byli dotázáni na to, zda souhlasí z udělovanými délkami výkonu trestů odnětí svobody za jednotlivé trestné činy. Jednoznačný souhlas nevyjádřil žádný z dotázaných (0,0 %), souhlas s výhradami vyjádřilo 18 z nich (17,1 %), spíše proti zde bylo 36 dotázaných (34,3 %) a jednoznačně proti pak 30 (28,6 %). Bez názoru na tuto otázku bylo 21 dotázaných (20,0 %). Výsledek koresponduje s hodnocením předchozí otázky, kdy jednoznačná většina respondentů nesouhlasí s délkami trestů za jednotlivé trestné činy, což podtrhuje ještě fakt, že nikdo z dotázaných nevyjádřil souhlas bez výhrad. Graficky shrnuje rozdělení odpovědí na druhou otázku graf č. 2.

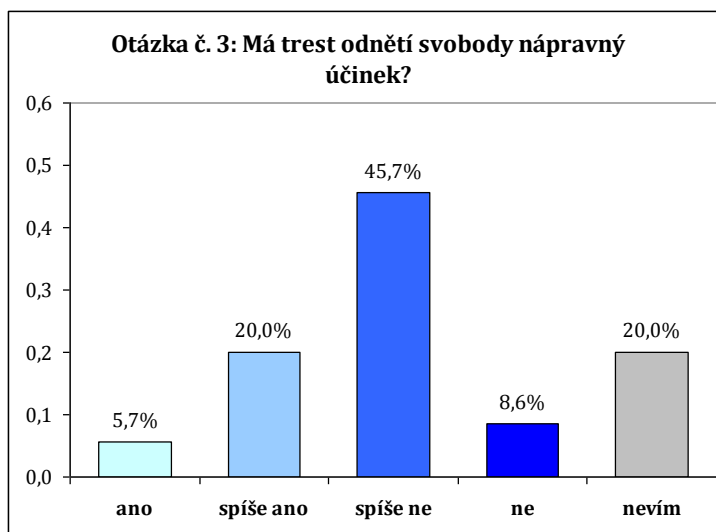
Graf č. 2

Zdroj: předložený dotazník, vlastní výpočty grafické zpracování

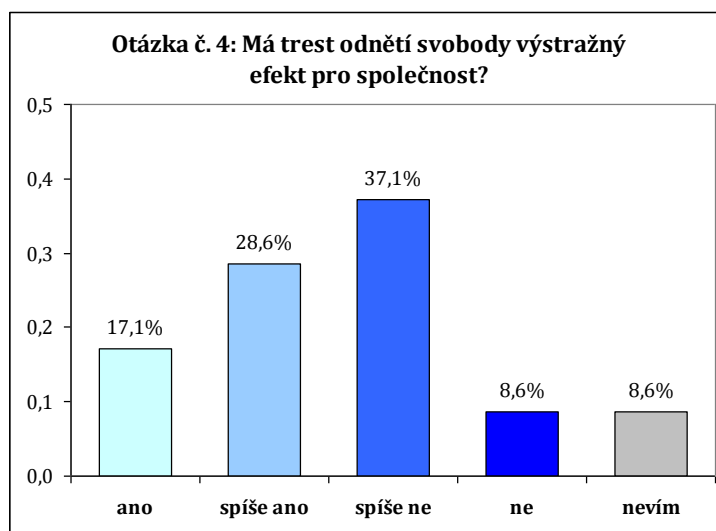
Další tři otázky směřovaly k názorům respondentů na efekt udělování trestů odnětí svobody. Nejprve šlo o dotaz na efekt na již odsouzené delikventy – má-li uložený trest nápravný účinek. Zde se 6 (5,7 %) respondentů domnívá, že ano, souhlas s výhradou dalo 21 (20,0 %) respondentů, s mírným nesouhlasem odpovědělo 48 (45,7 %) respondentů, nesouhlas s nápravným účinkem trestu odnětí svobody vyjádřilo 9 (8,6 %) oslovených. Bez názoru pak bylo opět 21 (20,0 %) oslovených. I zde většina respondentů vyjádřila spíše negativní postoj, nejde již ale o tak výraznou většinu jako v prvních dvou otázkách dotazníku (graf č. 3). Otázka č. 4 pokračovala v dotazování na názor ohledně efektu trestu, byla ale směřována do oblasti preventivního účinku existence trestu odnětí svobody na společnost. Souhlas s výstražným účinkem existence trestu odnětí svobody potvrdilo 18 (17,1 %) respondentů, souhlas s výhradou pak 30 (28,6 %) oslovených. Mírný nesouhlas s tímto faktem uvedlo 39 (37,1 %) oslovených a nesouhlas pak 9 (8,6 %) respondentů. Bez názoru je zde již méně oslovených, a to 9 (8,6 %). Jestliže je skupina respondentů spíše proti vlivu trestu odnětí svobody na již odsouzené, pak co se týká preventivního vlivu na společnost je prakticky stejně rozdělena mezi souhlas a nesouhlas – graf č. 4.

Graf č. 3

Zdroj: předložený dotazník, vlastní výpočty grafické zpracování

Graf č. 4

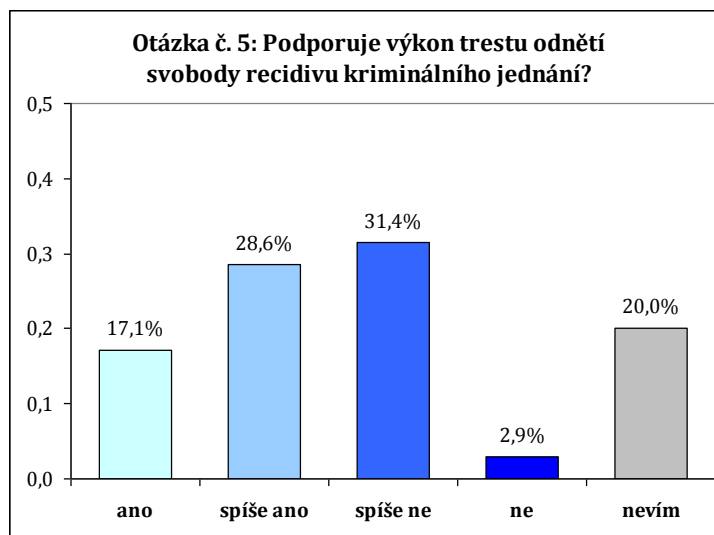

Zdroj: předložený dotazník, vlastní výpočty grafické zpracování

Poslední z této série otázek doplňuje otázku č. 3, a to dotazem zda trest odnětí svobody naopak podporuje recidivu kriminálního jednání. Že je tomu tak si myslí 18 (17,1 %) oslovených, s výhradami souhlasilo 30 (28,6 %) oslovených, mírný nesouhlas projevilo 33 (31,4 %) respondentů a nesouhlasili 3 (2,9 %). Bez názoru je 21 (20,0 %) dotázaných. Většina oslovených se tedy domnívá, že trest odnětí svobody podporuje recidivu kriminálního jednání (graf č. 5), což odpovídá zjištění názoru z otázky č. 3. Celkově můžeme tedy tvrdit, že se skupina respondentů

domnívá, že udělování trestu odnětí svobody může mít alespoň mírný preventivní účinek na společnost, nicméně na již odsouzené nemá žádný nápravný účinek a spíše podporuje recidivu kriminálního jednání.

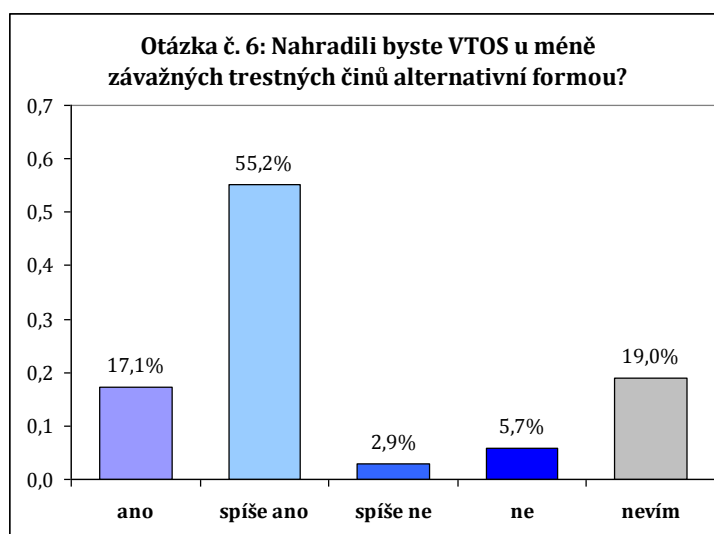
Graf č. 5

Zdroj: předložený dotazník, vlastní výpočty grafické zpracování

Dostáváme se k otázce č. 6, jež zjišťovala názor oslovené skupiny na možnost nahrazení trestu odnětí svobody za méně závažní trestné činy jinou alternativní formou. S touto možností souhlasilo 18 respondentů (17,1 %), s výhradami pak souhlasilo 58 (55,2 %) oslovených. Mírný nesouhlas projeví k této možnosti 3 (2,9 %) oslovení, jednoznačně pak nesouhlasilo 6 (5,7 %) respondentů. Bez názoru bylo 20 (19 %) oslovených. Zde tedy vidíme, že se skupina staví k možnosti nahrazení trestu odnětí svobody jinou alternativní formou rozhodně pozitivně – graf č. 6.

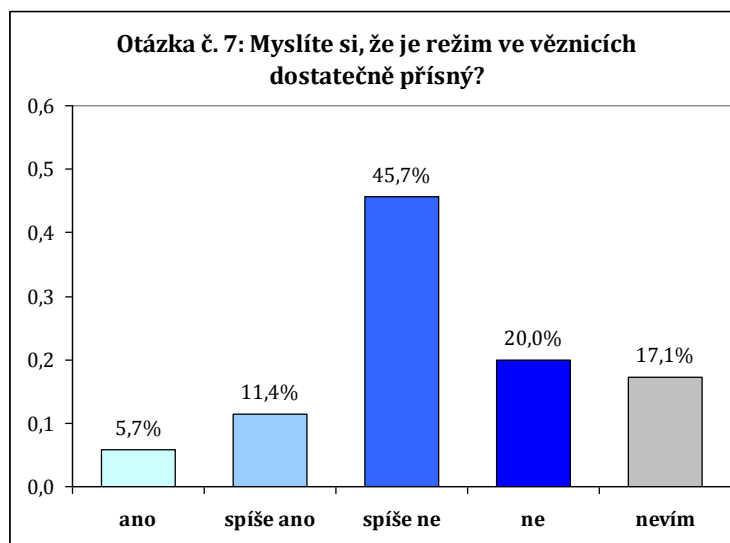
Graf č. 6

Zdroj: předložený dotazník, vlastní výpočty grafické zpracování

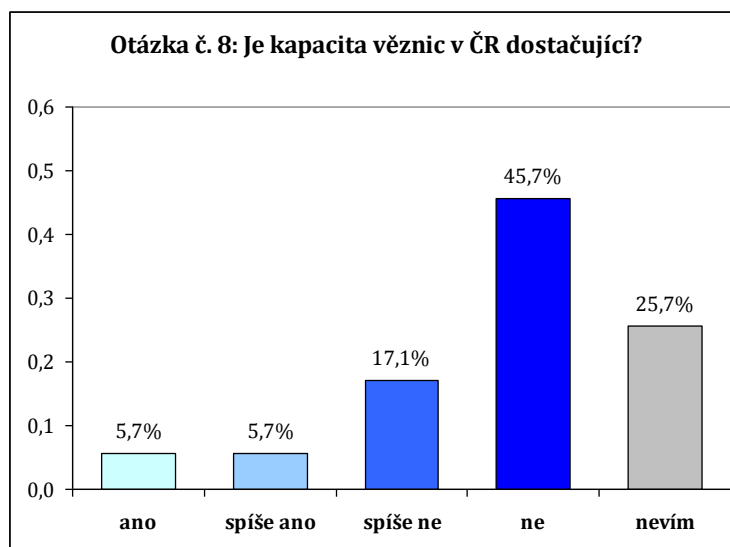
Poslední dvě otázky první části předloženého dotazníku zjišťovaly názor oslovené skupiny na věznic v ČR. Nejprve byli dotázáni na názor ohledně přísnosti režimu v českých věznicích. Že je režim dostatečně přísný se domnívá 6 (5,7 %) oslovených, souhlas k tomuto s výhradami vyjádřilo 12 (11,4 %) oslovených. Za režim, který dostatečně přísný příliš není, jej považuje 48 (45,7 %) oslovených, jako jednoznačně nedostatečný jej pak označilo 21 (20,0 %) oslovených. Bez názoru na tento dotaz bylo 18 (17,1 %) respondentů. Zde sledujeme, že by jednoznačná většina dotázaných režim ve věznicích ČR určitě zpřísnila (graf č. 7).

Graf č. 7

Zdroj: předložený dotazník, vlastní výpočty grafické zpracování

Graf č. 8

Zdroj: předložený dotazník, vlastní výpočty grafické zpracování

Další otázka směřovala ke zjištění názoru na dostatečnost kapacit českých věznic. Že tomu tak je, tedy že je kapacita českých věznic dostačující si myslí 6 (5,7 %) respondentů, s výhradami jich pak souhlasí také 6 (5,7 %). Za mírně nedostatečnou považuje kapacitu českých věznic 18 (17,1 %) oslovených, jako jednoznačně nedostatečnou ji pak hodnotí 48 (45,7 %) oslovených. Bez názoru je zde 27 (25,7

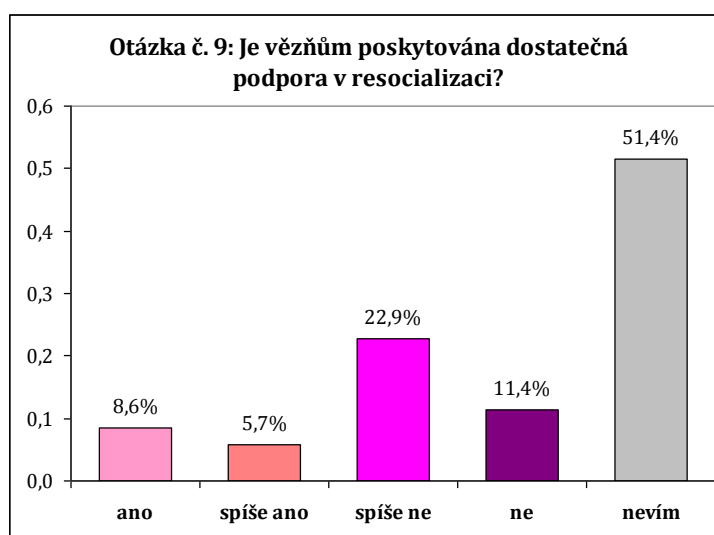
%). Negativně se ke kapacitě českých věznic vyjadřuje opět jednoznačná většina oslovených (graf č. 8) a můžeme tak tvrdit, že pohled skupiny respondentů na české věznice je dosti negativní.

12.3 Názor na odsouzené vězně

Druhá část dotazníku má za cíl zjistit postoj oslovené skupiny respondentů na samotné aktéry výkonu trestu odnětí svobody, tedy na vězně. V této části bylo respondentům předloženo 5 otázek.

Nejprve bylo zjišťováno, jaký názor mají oslovení na podporu vězňů v resocializaci po ukončení výkonu trestu. Za dostatečnou považuje tuto podporu 9 z nich (8,6 %), s výhradami za dostatečnou pak 6 (5,7 %) respondentů. Jako mírně nedostatečnou označilo podporu v resocializaci 24 (22,9 %) oslovených a jako nedostatečnou pak 12 (11,4 %) oslovených. Bez relevantního názoru je pak 54 (51,4 %) respondentů. Je vidět, že oslovená skupina nemá příliš přehled či informace o podpoře vězňů v resocializaci, pokud se vyjádřili, pak spíše negativně (graf č. 9).

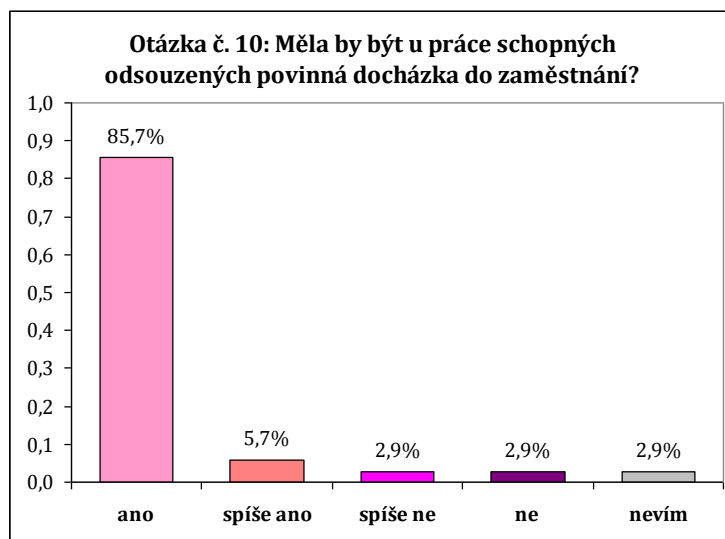
Graf č. 9

Zdroj: předložený dotazník, vlastní výpočty grafické zpracování

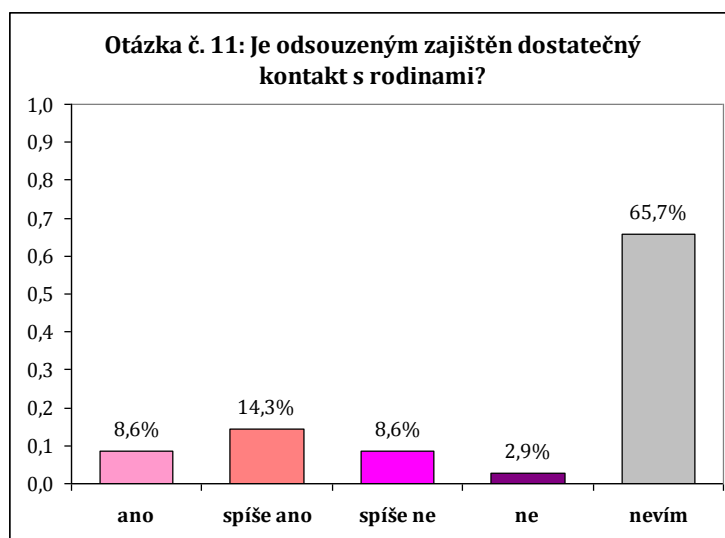
Druhou otázkou v této oblasti byl dotaz na povinnou docházku do zaměstnání u práce schopných odsouzených. S tímto souhlasilo 90 respondentů (85,7 %), s výhradami souhlasilo 6 (5,7 %), mírný nesouhlas projevili 3 (2,9 %) oslovení, nesouhlas pak také 3 (2,9 %). Bez názoru na tuto otázku byli rovněž 3 (2,9 %) oslovení. Zde pozorujeme jednoznačný souhlas s povinným zapojením do práce u práce schopných odsouzených (graf č. 10).

Graf č. 10

Zdroj: předložený dotazník, vlastní výpočty grafické zpracování

Graf č. 11

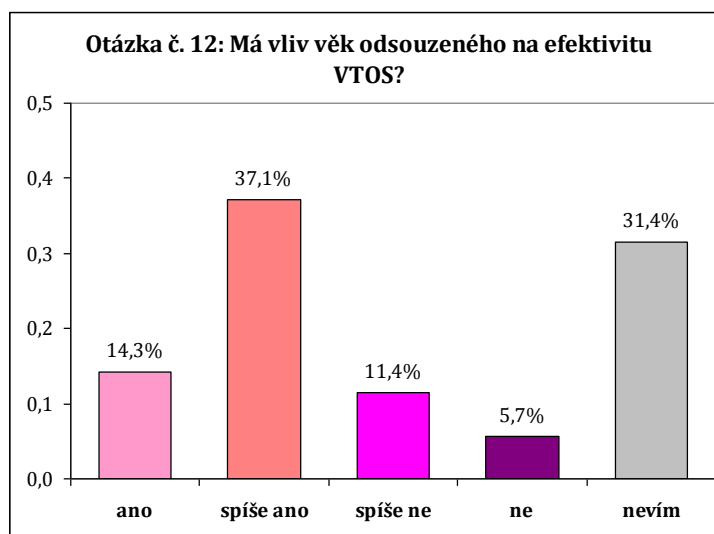

Zdroj: předložený dotazník, vlastní výpočty grafické zpracování

Mimo názor na zapojení odsouzených do práce se další z otázek dotazníku zajímala o názor na plnění sociálních potřeb, speciálně pak o zajištění dostatečného kontaktu s rodinami. Že jej vězni mají dostatečně zajištěn si myslí 9 (8,6 %) dotázaných, s výhradami jej považuje za dostatečný 15 (14,3 %) respondentů, za ne příliš dostatečný označilo kontakt s rodinami 9 (8,6 %) oslovených a za nedostatečný pak 3 (2,9 %) z nich. Velmi vysoká část respondentů, 69 (65,7 %) na tuto otázku neměla svůj názor. Opět to svědčí o velmi slabé informovanosti laické veřejnosti o životních a sociálních podmínkách vězňů, tak jako v otázce č. 9. Rozdělení odpovědí je shrnuto v grafu č. 11.

Předposlední otázkou monitorující názory skupiny respondentů na výkon trestu odnětí svobody zjišťovala názor na vliv věku odsouzeného na efektivitu uloženého trestu. S tímto tvrzením souhlasilo 15 (14,3 %) oslovených, s výhradami projevilo souhlas 39 (37,1 %) respondentů, spíše proti zde bylo 12 (11,4 %) respondentů a nesouhlas pak vyjádřilo 6 (5,7 %) z nich. Bez názoru na tuto otázku pak bylo 33 (31,4 %) oslovených. S tvrzením, že věk má jistý vliv na efektivitu výkonu trestu odnětí svobody většina respondentů, jež se vyjádřili, souhlasí – graf č. 12.

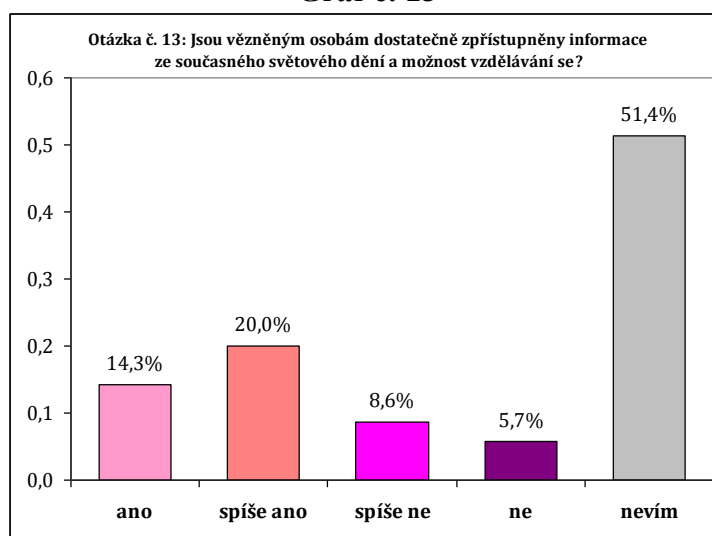
Graf č. 12

Zdroj: předložený dotazník, vlastní výpočty grafické zpracování

Poslední otázka zjišťovala názor na možnosti vězňů v oblasti získávání informací a kontaktu s okolním světem a každodenním životem a také na možnosti vzdělávání se ve výkonu trestu. Že jsou odsouzení dobře informováni, respektive mají zajištěn dostatečný přístup k informacím a mohou se vzdělávat si myslí 15 (14,3 %) oslovených, s výhradami s tímto tvrzením souhlasí 21 (20,0 %) respondentů. Mírný nesouhlas projevilo 9 (8,6 %) oslovených a jednoznačný nesouhlas pak 6 (5,7 %) z nich. I zde se setkáváme s velkým počtem respondentů, kteří se nevyjádřili 54 (51,4 %). Přesto z těch, co odpověděli je většina přesvědčena o dostatečné možnosti přístupu vězňů k informacím a ke vzdělávání – graf č. 13.

Graf č. 13

Zdroj: předložený dotazník, vlastní výpočty grafické zpracování

12.4 Vyhodnocení vědomostního testu

Poslední část dotazníku, jež byl předložen respondentům měl charakter vědomostního testu. Otázky, jež byly osloveným v tomto testu předloženy měly za úkol zjistit úroveň základních znalostí o trestu odnětí svobody a jeho výkonu. Každá otázka nabízela čtyři odpovědi, ze kterých mohli respondenti vybírat. Následující tabulka č. 1 uvádí přehled položených otázek, správnou odpověď a počet respondentů, jež odpověděli správně a špatně.

Tabulka č. 1

Otázka	Správná odpověď	Správně	Špatně
Odsouzený k VTOS může měsíčně využívat možnost návštěvy v celkové výši	3 hodiny	42	63
Které z těchto vybavení na cele nemůže být	telefon	105	0
Odsouzený denně má nárok na vycházku mimo celu o délce	1 hodina	27	78
Pod které ministerstvo spadá Vězeňská služba ČR	spravedlnosti	66	39

Zdroj: předložený dotazník, vlastní výpočty

Nejlépe si respondenti vedli v otázce zakázaného vybavení v cele. Telefon vybralo všech 105 (100 %) z nich a správně ponechali v povoleném vybavení cely televizi, sociální zařízení a rádio. Relativně dobře si také vedli v otázce spádovosti Vězeňské služby. Ministerstvo spravedlnosti správně označilo 66 z nich (62,9 %). Nejvíce špatných odpovědí přisoudilo Vězeňskou službu ministerstvu vnitra (33, 31,4 %). Naopak nikdo nezvolil ministerstvo financí. V těchto otázkách můžeme považovat respondenty za informované. Hůře si pak vedli při odpovídání na otázky související s časovými nároky vězňů. Správně na otázku měsíčního časového nároku na návštěvy (3 hodiny) odpovědělo 42 (40,0 %) respondentů. Ostatní špatné odpovědi byly pak rozděleny prakticky rovnoměrně. V otázce nároku vězně na denní délku opuštění cely bylo úspěšných již jen 27 (25,7 %) oslovených. Mimo správnou odpověď – 1 hodina – označilo nejvíce respondentů 2 hodiny času. Několik z nich pak se také domnívalo, že odsouzený na žádný čas k opuštění cely nárok nemá.

12.5 Diskuse

Komplexním pohledem na odpovědi skupiny laických respondentů v otázkách výkonu trestu odnětí svobody docházíme k následujícím závěrům. Pohledem laika nejsou udělované tresty odnětí svobody obecně dostatečně dlouhé, také za jednotlivé konkrétní trestné činy by si laická veřejnost představovala udělování trestů v delší době trvání. Dále se veřejnost domnívá, že pro společnost může být existence institutu trestu odnětí svobody jistý preventivní účinek před pácháním trestné činnosti, nicméně pro již odsouzené podle nich nemá většího nápravného účinku a dokonce se domnívají, že v těchto delikventech spíše podporuje recidivu jejich kriminální činnosti. Velmi jednoznačně se oslovená skupina vyjádřila k možnosti výkonu alternativních trestů u méně závažných trestných činů a zde tuto možnost rozhodně podpořila. Jejich rozhodnutí souvisí také jistě s pohledem na kvalitu věznic v ČR, neboť se domnívají, že je jejich kapacita nedostatečná a převládá také názor, že režim v českých věznicích je pro odsouzené dosti mírný. V otázkách výkonu trestu odnětí svobody a praktického uplatňování v ČR se nesetkáváme s nějakým relativně velkým stupněm beznázorových odpovědí, což svědčí o jistém přehledu a existenci vlastního pohledu na trest odnětí svobody a jeho výkon u laické veřejnosti.

V pohledu na odsouzené tomu již tak není. Zde naopak vidíme velké množství odpovědí, jež nevyjadřují žádný osobní názor na položené otázky. Jestliže je tedy existuje jistý pohled laické veřejnosti na výkon trestu odnětí svobody, pak u odsouzených a jejich možnostech při výkonu trestu je tomu naopak. Pokud se ale respondenti vyjádřili, pak jednoznačně podpořili povinnost pracovat u práce schopných vězňů, považují možnosti vězňů v oblasti získávání informací a vzdělávání se, tak jako v oblasti kontaktu s rodinami za vesměs přijatelné a dostatečné. Naopak následnou podporu v resocializaci označili ti, co odpověděli za spíše nedostatečnou. Většina oslovených si také myslí, že rozhodným parametrem pro vliv výkonu trestu odnětí svobody na odsouzené má jejich věk. Z těch mála odpovědí v této skupině otázek můžeme vyčíst fakt, že laická veřejnost považuje výkon odnětí svobody opravdu za jednoznačný trest a proto chce, aby se k jeho praktickému průběhu i takto přistupovalo.

Nakonec můžeme na základě výsledku dotazníku říci, že znalosti laické veřejnosti ohledně základních prvků výkonu trestu odnětí svobody nejsou nijak

výborné, což jistě ovlivňuje také názory jak na trest odnětí svobody a jeho výkon jako takový, a také na možnosti odsouzených a jejich přístup k nim jako k lidským bytostem.

ZÁVĚR

Téma trestu odnětí svobody je stále často diskutovanou tématikou, zejména ve spojitosti s mnoha problémy, se kterými se potýká správa věznic a všichni pracovníci i specialisté vykonávající svoji každodenní práci s odsouzenými. Tato práce je velice náročná ve všech směrech, především kvůli cílové skupině, na kterou je tato činnost zaměřená. Agresivita, psychické poruchy, kriminální chování a snaha o nekázeň se v hojné míře vyskytují za zdmi věznic. V mnoha případech je právě agresivita důvodem uvěznění a trest odnětí svobody je mnohdy jediným vhodným řešením, jak chránit společnost od páchání trestné činnosti. Naštěstí jsou ale v současnosti i silné tendence nahrazovat výkon trestu odnětí svobody jinou stejně efektivní formou a to v případech, kdy je tato alternativa možná. Jak jsem totiž popsala v této diplomové práci, dopady výkonu trestu na lidskou osobnost jsou zásadní a mnohdy nevratné. Na ovlivnění dalšího vývoje při reintegraci a resocializaci má u každého odsouzeného vliv mnoho faktorů. Mezi nejdůležitější můžeme zařadit délku pobytu ve věznici, osobnostní vlastnosti odsouzeného, klima, které panuje ve věznici a mnoho dalších.

Cílem této diplomové práce bylo popsat historický vývoj vězeňství v České republice, objasnit pojem penologie, shrnout právní úpravu a funkce výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody, vymezit funkci a pracovní rámec vězeňské služby, specifikovat personál věznice, definovat zacházení s vězněnými, zabývat se specifickými formami chování a jednání vězněných, odkrýt problematiku agrese a šikany v penitenciárním prostředí spolu se sociálními problémy spojenými s uvězněním. Tato témata jsem společně s alternativními tresty, problémem prizonizace a negativními doprovodnými jevy uvěznění popsala v teoretické části práce.

Výzkumná část byla realizovaná dotazníkovým šetřením s cílem zjistit, jaký názor má laická veřejnost na trest odnětí svobody a jeho aplikaci v praxi a srovnat informovanost laické veřejnosti o výkonu trestu odnětí svobody. Na základě výsledků jsem dospěla k závěrům, že pohledem laika nejsou délky udělovaných trestů dostatečně dlouhé a veřejnost by si představovala u jednotlivých trestných činů udělování trestů delších, než jak je praktikováno nyní. Respondenti se dále domnívají, že institut výkonu trestu odnětí svobody má jistý preventivní účinek před

pácháním trestné činnosti, ale pro samotné odsouzené už takto nepůsobí a dokonce je často důvodem recidivy kriminální činnosti. Problematice alternativních trestů u méně závažných trestných činů je veřejnost poměrně nakloněna, neboť se domnívá, že kapacita věznic je nedostačující a režim, který v nich panuje je mírný.

Respondenti se dále názorově vyjádřili, že by jednoznačně podpořili povinnost zaměstnanosti u práce schopných odsouzených. Za dostatečný a přijatelný považují dotazovaní interval a čas, kdy se mohou uvěznění setkávat s rodinami a za dostačující považují i přístup ke vzdělání. Velká část oslovených považuje za rozhodný parametr pro vliv výkonu trestu věk.

Na základě výsledku vědomostních otázek mohu konstatovat, že informovanost laické veřejnosti není velká, což jistě ovlivňuje i její názory na výkon trestu odnětí svobody.

Seznam zkratk

MS – Ministerstvo spravedlnosti

PMS - Probační a mediační služby

TČ – trestný čin

TŘ – Trestní řízení

VT – výkon trestu

VS ČR – Vězeňská služba České republiky

VTOS – výkon trestu odnětí svobody

Použití literatura

1. ČERNÍKOVÁ, V. A KOL. Sociální ochrana terciární prevence. Plzeň : Aleš Čeněk., 2008. 244 s. ISBN 978-80-7380-138-0.
2. FOUCALT, M. *Dohlížet a trestat*. Praha : Dauphin, 2000. ISBN 80-86019-96-9.
3. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006. 183 s. ISBN-80-86708-30-6.
4. HÁLA, J. *Teorie a praxe vězeňství*, České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1996. 65 s. ISBN 80-7040-235-0.
5. HENDRYCH, I., *Vybrané kapitoly z penologie*, Opava : Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, 2010, 7 s. ISBN 978-80-7248-574-1.
6. KOUKOLNÍK, F., DRTILOVÁ, J. *Vzpouora deprivantů*, Praha: Makropulos, 1996. 303 s. ISBN 80-901776-8-9.
7. MAŘÁTEK, V. *Výkladový slovník penologie*, Ostrava : OU, 2003. ISBN 80-7042-256-4
8. MAŘÁDEK, V. *Vězeňství*, Ostrava : OU, 2005. 203 s. ISBN 80-7368-002-5
9. MATOUŠEK, O. a kol., *Práce s rizikovou mládeží*, Praha: Portál, 1996. 88 s. ISBN 80-7178-064-2.
10. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*, Praha: Portál, 2003. 344 s. ISBN 80-7178-771-X.
11. PROCHÁZKOVÁ, M.: in. Pipeková, J.; a kol. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*, Brno: Paido, 1998. 234 s. ISBN 80-85931-65-6.
12. PROCHÁZKOVÁ, M.: in. Vítková, M. *Integrativní speciální pedagogika*, Brno: Paido, 1998. 181 s. ISBN 80-85931-51-6.
13. SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie I. díl*. Liberec : U Liberec, 2008. ISBN 978-80-7372-203-6.
14. SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie II. díl*. Liberec : U Liberec, 2008. ISBN 978-80-7372-205-0.
15. SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie III. díl*. Liberec : U Liberec, 2008. ISBN 978-80-7372-204-3.
16. SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Liberec : Technická univerzita v Liberci, Pedagogická fakulta, 2007. 80 s. ISBN 978-80-7372-287-6,

17. SUCHÝ, O. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody a jejich výkon*, Praha: Leges, 1991. 84 s. ISBN-80-85638-02-9.
18. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*, Praha: Portál, 2002. 444 s. ISBN 80-7178-678-0.
19. VSČR: *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*. 2005
20. VYHLÁŠKA Ministra spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby v platném znění.
21. VYHLÁŠKA č. 345/1999 Sb., Ministra spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody v platném znění.
22. ZÁKON č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby v platném znění.
23. ZÁKON č. 555/1992 Sb., o vězeňské službě a justiční strážní České republiky
24. ZÁKON č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody v platném znění.
25. ZÁKON č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
26. ZÁKON č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník
27. ZÁKON č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě

Seznam příloh

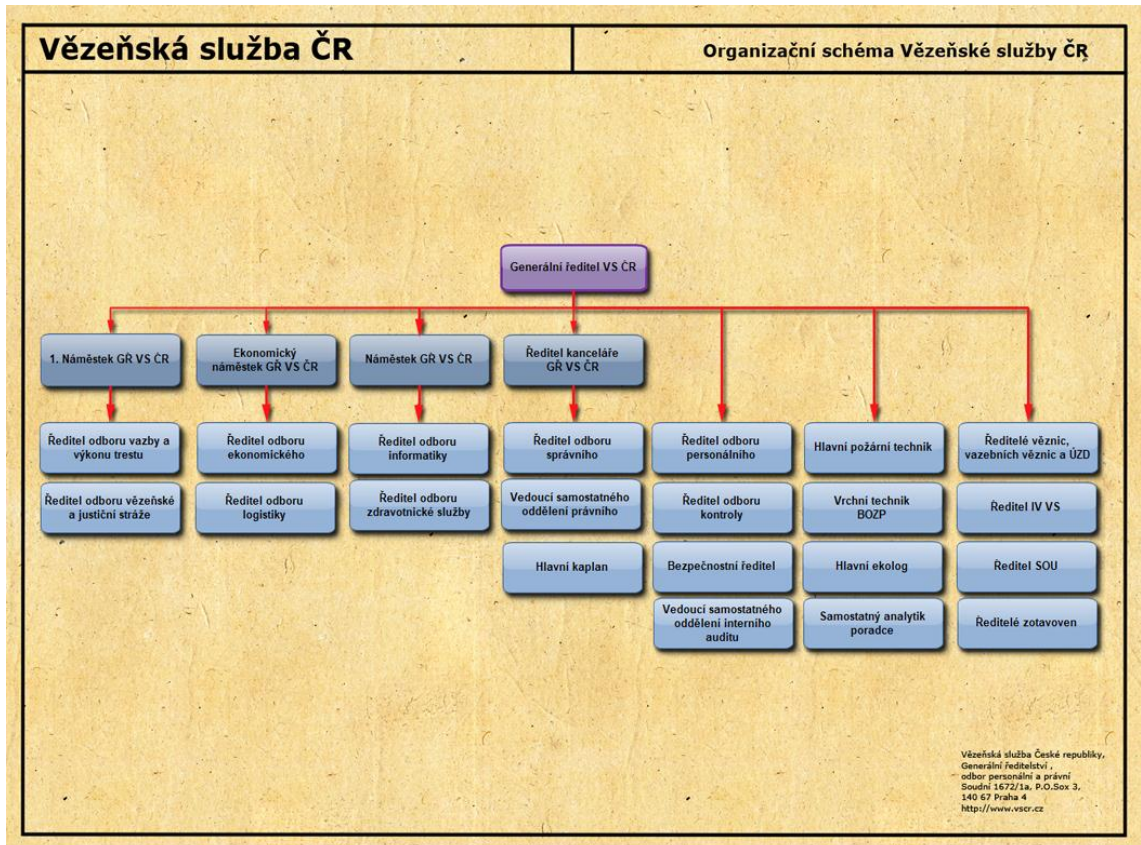
Příloha č. 1 - Organizační struktura Vězeňské služby České republiky

Příloha č. 2 - Dotazník - pro výzkumnou část diplomové práce

Přílohy

Příloha č. 1

Organizační struktura Vězeňské služby České republiky

Obr. Organizační schéma VS ČR (www.vscr.cz)

Příloha č. 2

Dotazník - pro praktickou část této diplomové práce

Vážení respondenti,

jsem studentkou 6.roč. oboru Pedagogika –správní činnost na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Prosím Vás o vyplnění dotazníku, jehož výsledek poslouží pro praktickou část mé diplomové práce, ve které se zabývám problematikou výkonu trestu odnětí svobody (VTOS). Tento dotazník je anonymní a skládá se ze dvou částí. V první části jsou uzavřené otázky založené na zjištění Vašeho názoru s odpovědí **ano/většinou/ano/ většinou ne/ne**. Správnou odpověď vždy zakroužkujte. Druhá polovina dotazníku se skládá ze 4 vědomostních otázek s volbou daných odpovědí. Na každou otázku je vždy pouze jedna správná odpověď. Než dotazník začnete vyplňovat, celý si jej nejdřív přečtěte. Děkuji za spolupráci.

Věra Kremplová

Pohlaví: ŽENA/MUŽ

Věk:.....

Nejvyšší dosažené vzdělání:.....

1.	Myslíte si, že jsou délky ukládaných trestu v ČR dostatečné?	ANO	VĚTŠINO U ANO	NE	VĚTŠINO U NE	NEVÍM
2.	Souhlasíte s udělovanými délkami VTOS za jednotlivé trestné činy v ČR?	ANO	VĚTŠINO U ANO	NE	VĚTŠINO U NE	NEVÍM
3.	Má trest odnětí svobody nápravný účinek?	ANO	VĚTŠINO U ANO	NE	VĚTŠINO U NE	NEVÍM
4.	Má trest odnětí svobody dostatečně výstražný efekt pro společnost?	ANO	VĚTŠINO U ANO	NE	VĚTŠINO U NE	NEVÍM
5.	Podporuje výkon trestu odnětí svobody recidivu kriminálního jednání?	ANO	VĚTŠINO U ANO	NE	VĚTŠINO U NE	NEVÍM

6.	Nahradili byste výkon trestu odnětí svobody u méně závažných trestných činů alternativní formou?	ANO	VĚTŠINO U ANO	NE	VĚTŠINO U NE	NEVÍM
7.	Myslíte si, že je režim ve věznicích dostatečně přísný?	ANO	VĚTŠINO U ANO	NE	VĚTŠINO U NE	NEVÍM
8.	Je vězňům poskytována dostatečná podpora v resocializaci?	ANO	VĚTŠINO U ANO	NE	VĚTŠINO U NE	NEVÍM
9.	Měla by být u práce schopných odsouzených povinná docházka do zaměstnání?	ANO	VĚTŠINO U ANO	NE	VĚTŠINO U NE	NEVÍM
10.	Je odsouzeným zajištěn dostatečný kontakt s rodinami?	ANO	VĚTŠINO U ANO	NE	VĚTŠINO U NE	NEVÍM
11.	Má vliv věk odsouzeného na efektivitu výkonu trestu odnětí svobody?	ANO	VĚTŠINO U ANO	NE	VĚTŠINO U NE	NEVÍM
12.	Jsou vězňům osobám dostatečně zpřístupněny informace ze současného světového dění a možnost vzdělávání se?	ANO	VĚTŠINO U ANO	NE	VĚTŠINO U NE	NEVÍM
13.	Je kapacita věznic v ČR dostačující?	ANO	VĚTŠINO U ANO	NE	VĚTŠINO U NE	NEVÍM

1. Odsouzený k VTOS může měsíčně využívat možnost návštěvy v celkové výši:

- a) 1 hodinu
- b) 3 hodiny
- c) 5 hodin
- d) 8 hodin

2. Které z těchto vybavení na cele nemůže být:

- a) Televize
- b) Sociální zařízení
- c) Telefon

d) Rádio

3. Odsouzený má denně nárok na vycházku mimo celu o délce:

a) 30 minut

b) 1 hodina

c) 2 hodiny

d) Nemá nárok

4. Pod které ministerstvo spadá Vězeňská služba ČR

a) Obrany

b) Vnitra

c) Spravedlnosti

d) Financí

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Věra Kremplová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Doc. PaedDr. Marcela Musilová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2011

Název práce:	Dopad výkonu trestu odnětí svobody na lidskou osobnost, jeho specifika a péče o psychický stav a osobnostní rozvoj odsouzeného.
Název v angličtině:	The impact of imprisonment on the human personality, its specificity and care for the mental state and personality development of the convict.
Anotace práce:	Práce je zaměřená na problematiku výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody. Popisuje hloubku vlivu tohoto trestu na osobnost člověka a zkoumá názor, postoj a znalosti laické veřejnosti o této problematice.
Klíčová slova:	Odnětí svobody, vazba, trest, trestný čin, vězeňská služba, zacházení
Anotace v angličtině:	The work is focused on the issues of custody and imprisonment. It describes the influence of the depth of punishment on human personality and explores the mind, attitude and knowledge of the general public on this issue.
Klíčová slova v angličtině:	Imprisonment, binding, punishment, crime, prison service, handling

Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 – Organizační struktura Vězeňské služby České republiky Příloha č. 2 - Dotazník - použitý pro výzkum diplomové práce
Rozsah práce:	80 stran
Jazyk práce:	Český jazyk